

A P O L L I N I S FRANCISCI ALEXANDRI VERCELLENSIS MEDICI,

Radius Nonus, Olea demonstrat.

LEUM multis fit modis, vel expressione, vel impressione, quum materia alia in ipso macerata, incocta, qualitatem suam, & vires in ipso relinquunt: vel resolutione, quum heterogenea in corpore conclusa, & velut concreta, vi caloris separantur, opera precipue Chymistarum; de quibus quantum licet agemus: quod si plura scire exoptas, cum ipsis versare. primum autem dicemus, oleorum quae per expressionem fiunt naturam, & facultatem, ac eliciendi modum, postea DEO dante, etiam de ceteris.

Oleum simpliciter, ex oliuarum cuiusque generis bacis expressum significat, ut etiam ex Galeno 2. simpl. cap. 7. duplex sanè, vel immaturum, quod omphacinon, ob id & omotribes, idest acerbum, viride, & crudum appellatur: odoratum, morsus expers, sapore acerbum, vel maturum, quod & commune vocatur. Præstat recens, odoratum, purum quod non mordeat, sapore gratum, intuenti translucentum: tale unguentorum compositionibus, idoneum intelligitur: quo autem vetustius, & pinguius, eo ad medicamenta aptius, ut ex Diosc. lib. 5. cap. 28. cuius si non sit occasio, in vase decoquitur, ad mellis crassitudinem, ut vetustatem representet. uterque igitur, vel recens, aut vetustum, vel insulsum, vel salsum, & illotum, vel lotum, quae quidem differentiae diligenter sunt observandae, quod ex his plurimum varient, atque immutentur composita. siquidem ne quis per ignorantiam error committatur, admonet Galenus 4. de compos. med. per gen. cap. 5. his verbis. credunt enim institoribus, vetus oleum dare affirmantibus, ignari quomodo ipsius loco, vendant adipem suillum veterem, ex oleo communi liquatum, temperamentumque, sed membranulis prius diligenter exemptis. at quum olei odor, adipisq; differant, crassitudo quoque ipsius adulterati continua non est, nec similis, &c. Lauatur hoc modo, ut ex Diosc. lib. 1. cap. 29. vel ad salem tollendum, vel ad candorem conciliandum, aut acedinem, oleaginumque odorem adiuuenda. Lotio denique omnis, vel ad acumen tollendum, vel ad subducentiam vim reprimendam, vel ad sordiciem purgandam, aut earum facultatem magnificandam. in vase igitur mundo, stricti orificij, & inferius perforati, at lotionis tempore obstruati, oleum infunditur, aqua deinde pura, & feruente superiecta, frigesce sinitur: tunc valide, diuque concutitur, postea per infernum spiramentum aquae exitus praebetur, id toties iterato, donec aqua omnis odoris expers emittatur. at per oleum simpliciter, commune intelligendum, reliqua omnia per translationem. oleum ex Platone in Sophista, externis nostri corporis optimum, interioribus pessimum: quapropter Medici, agrotantibus olei usum vetant, nec uti permittunt, nisi quam paucissimo, ad obsoniorum quorundam maleolentium offensionem reiciendam. sunt strigmenta balneorum, ex oleo quo se prius ibidem perungebant, cum sudore abrasum ungue. Est & amurca. i. expresse oliuae recrementum, de qua Dioscorides lib. 1. cap. 119. oleum siquidem per initia fuerit iniectum resinae, aut pici liquidæ, emplastrum non spisse scit: quare ubi crassa euaserint incocta, rectè indetur. Oliuarum genera fructuum diuersitate, loco, natura, arte, nonnunquam euariant, ut ex Columella, lib. 5. cap. 7. Macrobio 3. Saturnaliū cap. 20. Plinio lib. 15. cap. 1. oliuae commendantur Hispanae, ut potè maiores, carnosiores, solidiores, osse paruo, ac oblongo.

Lotionis
causa, &
modus.

Strigmenta
balneorū.
Amurca.

Oleum ex amygdalis dulcibus.

Recipe amygdalas dulces, cortice lignoso, & cute membranosa, cultro purgatas, non calente aqua excoctas, ut à pellicula facilius spolientur, quia sic oleum aquosius reddunt, nisi antea ficcari saltem permittantur, non sartagine vehementer calefactas, postea aspero lintheo confictas, ne oleum vitionem resipiat, plurimum tere, in offas coge, horis circiter quinque loco calido contine, vel in vase duplici

duplici hora vna coque, aut sub calente arena, aut cinere, sacco inuolutas, & pannis aliquandiu foue, postea rursus tere, & sacco conclusas torculari exprime, uel tritas amygdalas in uase subige, quomodo farina pinsitur, aere calido, pauca calida identidem affusa: hisque modis oleum exprimes largius, torculari quod affere inferno sit cauato, & decliui, versus emissarium, superno autem pro cauitatis magnitudine, & forma, giboso, & undique ceu sigillo quodam, amygdalæ exprimantur æqualiter. nunc myropolarum incuria, non modo non delibrantur, verum rancorem sentientes, cum amaris promiscue conglobatæ, a heno uase potius vruntur, quam torreantur, hinc ex his oleum nidorolum vstionem respicit.

A speritatem gutturis, pulmonis, & partium cæterarum etiam externarum lenit, duritiemque omnem ac siccitatem iuncturarum, & partium aliarum emendat, ob id impinguat, hæcticis confert, semen quoque auget, ardoriq; vuluæ, & vrinæ iniectum commodat.

Ex amygdalis amaris, fit ut precedens.

Ex Diosco. lib. 1. cap. 33. quem Actuarius. ad vnguem sectatur, sic fit. Semodius ex amaris nucibus repurgatis, siccatisque, in pila lignea pistillo leniter tunditur in offas, aquæ quæ ferbuerit sextarius adijcitur, et ubi dimidia hora humorem hauserit, vehementius quam antea tunditur, tabellis mox premitur, & quod digitis hæsit, concha excipitur, rursusque in id quod exprefferis hæminam aquæ infunde, & spatio ut combibat interposito, idem opus prosequendum. singulas hæminas reddunt singuli modij. Quidam Metopium vocant, & si aliter fiat ex Dioscoride, lib. 1. cap. 60.

Contra vuluarum durities, strangulatus, cõuersiones, & eorundem locorum inflammationes efficax est, vitiis renum, calculosis, difficili vrinæ, suspiriosis, lienosisque proficit, dolores capitis, grauitatem auditus, sonos incertos, tinitusque discutit, maculas, & cutis vitia tollit è facie, & eam erugat, cum melle ros. radice lili tanquam cerato permixtum, vel cypria cera, aut cerato rosaceo, oculorum hebetudines emendat, vlcera capitis manantia, & furfures cum vino absterget.

Ex nucibus, fit ut amygdalarum dulcium.

Caryinum vocatur Actuario, è iuglande nuce. Flatus crassos dissipat, tumores discutit, nervis attritis, vel punctis, præsertim cum calce lota confert, scabiem emarginat, eandem vim habet quam balaninum, ex Diosco.

Ex auellanis, eodem modo.

Dolores neruorum, & arthriticos sedat, contra venenum, & morsus serpentum valet.

Ex armeniacis, fit ut prædicta.

Aurium, ani, hæmorrhoidum dolores sedat, tumores prædictarum partium, & vulnorum digerit, linguæ impedimentum corrigit.

A Armeniaca, quæ & chrysomela. i. aurea mala quanq; & cotoneo cõpetant vti & citrio, ex Athenæo lib. 3. cap. 5. à Latinis præcocia dicta, Romæ albricochi ex Diosco. lib. 1. cap. 131. minora sunt persicis, & stomacho vtiliora: cum alijs horæis fructibus, mense Iunio maturescunt. eorum quedam nucleo sunt dulci, quorum oleum minus calet, & ad prædicta imbecillius est: quedam amaro, ideo maioris caloris, atq; acridinis. Est & horum indiuidua species per insitionem facta, vulgo albercocco, inter persicum & armeniacum media, subfulua, & carnosâ, odoris persici nescio quid gustu representans. cætera latius, cap. de persicis.

Ex persicis, ut præscripta.

Obstructiones aperit aurium, & sedis, ab hæmorrhoidibus dolores, ac tumores sanat, vermes necat.

Balaninum, off. de ben, eadem arte fit.

Repurgat maculas, lentigines, varos, & cicatrices nigras, aluum soluit, stomacho aduersatur, contra aurium dolorem, sonos, & tinitus auxilio est, cum anserino adipe instillatum. hæc verò Dioscor. atque Actuarius Mes. addit, obstructa liberat, strumas, hepatis & lienis scyrrhum mollit, & digerit, affectibus frigidis neruorum, & iuncturarum, spasmo, arthritidi medetur. Datur à drach. media, ad sesquidrachmam.

B Alanus myrpsica Græcè glans vnguentaria Latine: vel ex Pli. Galeno, Aetio, alijsque myrobalanus, Arabicis ben, quo nomine suffumigatoribus notissima: ex Diosco. lib. 4. cap. 141. fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellane nucis, cuius nucleus græcarum nucum more tritus, humorem reddit quo ad pretiosa vnguenta vtiuntur. Marcellus ita vertit: quæ exprimuntur quæ inter ea sunt, eodè quo amara amygdalæ modo, liquore

ex se

Mef. lap-
sus.

Manardi
agmen in
Mathiolū.

ex se remittunt, ut lib. 1. Dioscorides nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, Petra oppido secus Iudaeam, praefertur plena, recens, candida quae facile delibatur, a Mef. in magnam, & parvam diuiditur, ciceri similem & malam: magna vero eadem est cum scripta a Diosco. praestantiorque, in hoc tamen discordant, quod vetustam excellere tradidit Mef. Dioscorides autem recentem, utpote suauiore, & minus stomacho noxiam: ille fortasse, quia magis oleosam veterascentem, nec ideo praestabiliorem dici oportuit. Fructus est in Hispania, ex Amatho in India, (ut dicitur) frequentissimus: maior ad nos saepius affertur, triangularis quodammodo, superne ventricosior, inferne tenuior, & sessilis nunquam, interdum subacutus, quandoque multagulus, quae est natura in rebus fingendis varietas, pro sua magnitudine ponderosus, cortice pistacii leui, sed fragiliore, ac subfusco, intus carnosus, oleosus, lenis, ac pinguis, nulli senio, aut rancori subditus: id quod maximo ducitur ab vnguentarijs, ad distemperandos odores, quum praefertim odoris expers sit, qua ratione alios non hebetat. Hic in alto throno residens Matthiolus, incuria Manardum obiurgat, dubitantem in annotationibus simplicium Mef. oleum ne ex interna fructus medulla, vel ex cortice fieri: siquidem se certo scire, tam a Medis, quam vnguentarijs, ex nucleo interno elici, non ex praearida, atque admodum exsicca membrana, idque Dioscoridis testimonio, cum lib. 1. tum quarto: cuius oblitus Ferrariensis, in hanc incidit dubitationem: quod si horum textuum ambiguitas, illi non satisfaciebat, ob Theophrasti, ac Plinii sententiam, quod putaminibus vti vnguentarios tradiderint, id saltem ex Galeno 6. simpl. edificere potuisse. videlicet vtuntur vnguentarij carnis eius succo: quumque 1. lib. Dioscorides, balaninum oleum eodem quo amygdalinum modo fieri tradiderit, id autem ex interna substantia paretur, apertissime illud quoque non ex nucleorum cortice parandum innuisse, violatumque Theophrasti textum, a quo Plinius eadem excerptit. horum, hoc est criminum fundamentum, haec sedes firmae, & stabiles, in quibus elinguis Manardus, tanquam truncus, ac stipex, demissis ad mentum supercilij, impendentibus tot procellis, maximis turbimbis, ac fluctibus, quo vires recreet, non habet, ni quispiā exertas nimium Matthioli cristas obrinnet, gladiosque e manibus eripiat, pro Hermolao, non secus atque Manardo nonnihil decertet: prius enim ex glandis vnguentariae cortice, recenti potissimum, non omni humore destituto, oleum parabile antiquioribus extitisse quis dubitat? quanquam nimia vetustate tabidos, fortasse pertractauerit Matthiolus: quippe quod ex testis, pilis, lignisque aridissimis, hac etiam aetate, chymificis organis olea sublimentur, praeterea Celsus, lib. 5. cap. 18. ita scriptum reliquit: glandis vnguentariae corticem pari nitri portione aceto respersim, in cerati crassitie deuenire, id quod oleosa corticis pars per se sola, crassamentum scilicet efficere potest. huc accedit Graecus Theophrasti textus, 3. de histor. plant. cap. 2. hoc modo: τοῦ καρπὸς δὲ τοῖς κελύφεσι, ἡρώνται οἱ μύρτοι καὶ ποτρυγες δύοδες τὰ ἔχοντι, τοῦδε καρπὸς αὐτοῦ ἀχρεῖον. id est cortice autem vtuntur vnguentarij, tundentes eum, odoratam. n. habet hanc partem, fructum vero inutilem. vel hoc pacto. fructus putamine confuso, vnguentarij vti solent, est enim boni odoris, fructus ipse inutilis. En si textus corruptela ascribendum, cui Pliniana quoque accedit lectio. quid igitur immemorem appellat? Manardum cui ut etiam Hermolao talia scribenti: Medici nucleos tundunt, affusa paulatim calida aqua, Diosco. ac Galenus, omnium iudicio apertissime patuerunt, id tandem adijciendum, contumeliosas voces ab irato accusatore emissas, in causa extitisse, quominus meram detexerit veritatem, si vetustiorum missa opinione, haec tantum adduxisset: nostro hoc seculo, ex huius fructus carne, non autem e putamine oleum parari, quicquid senserint grauiissimi illi viri: his enim satisfactum iri omnibus putabamus: at quae est eius animi grauitas, & instantia, ex cortice haudquaquam fieri posse pradicat; vanum sanè, & ingenij infirmitatem, leuitatemque; demonstrans: ex Aetio praeparatur ut amygdalinum, glande vnguentaria molita. Ceterum quum *σαράνου μύρτιον* Hispania familiarissimā credat Matthiol. Dioscoridis, Theophrasti, ne dicam Plinii repugnantiam non soluit arbor quum sit satis excelsa folio myrtino.

Cicinum, vel ricininum, off. de cherua.

Hoc modo temperatur, ex Dioscoride, lib. 1. cap. 32. a quo omnia suffuratus est Aetnarius, maturi ricini qua vides quantitate, torrido sole flaccescunt, & vuarum more instrati, tantisper insolantur, dum vestiens cortex fractus decadat, caro colligitur, & coniecta in pilam diligenter tunditur, postea in lebetem stanno illitum, qui aquam habeat demetit, subiecto igni feruescunt, & vbi insitum prorsus humorem reddiderint, sublato ab igni vase, innatans oleum concha tollitur, & reconditur, sed in Aegypto vbi largior increbuit vsus, longe secus fieri solet, nam repurgatos ricinos mola mandant, et accuratè molitos, per sportulam torculo exprimunt, tum quidem ematuruerunt ricini, quum continentibus orbiculis exuuntur.

Ad psoras, & vlcera capitis manantia valet, prodest sedis inflammationibus, vuluis conuersis, atque preclusis, ite in lecoris cicatricibus, aurium doloribus, emplastris aditū efficaciora reddit, potu aluū ciet, quae aquis grauatur, ventris animalia pellit. addit Mef. flatu crassos dissipare, pituitam crassam & lentam tenuare, & incidere, & dolenti ab his ventriculo, tenuibus intestinis, colo conferre, clysteri iniectum, vel illitum hydropem iuuare.

Ricinus Latinis cici, aut croton Graecè, vulgo nostro mirasole, siue cataputia maior, Arabibus cherua, ex Dios. lib. 4. cap. 142. nomē accepit a ricini animalis similitudine, plebis cecca vocatur, cui cibi nullus est exitus, nullis discretum membris, colore liuido in globum continue crescens, nec prius a suetu recedens, vbi animal dorsi inhaeserit, nisi antea disrumpatur, & sponte decadat, in hortis feritur, spectaculi potius quā quaelus gratia

gratia lib. 10. Indicarum histor. ficus infernalis vocatur, nimisque ibidem in campis luxuriat. Monachi etiam in Eboræ Hispaniæ vrbe, arbores quatuor palmarum crassitie vidisse assueverant, incolis figura del inferno. Qui dam ricinum magnum vocant; & granum regium, paruum verò lathyridem, vulgo herba ratta, & cataputia minor, cuius etiam folijs vtitur populus maximo virium & partium principum incommodo, vt etiam alterius granis deuoratis, ita medicis, ac pharmacopæis negocium vt putat faceffens, è sua sibi, non illis medicina detrimento: quod si mirandum quibusdam fortasse videbitur, quoniam pro hermodactylo, ricini huius semen quandoq; substituimus: sciant velim ex cotoneorum pulpa, diatrachacanthi puluere, molestam purgationē, ac stomachi subuersionem retundi, bileq; nec non pituita extractis, maximo arthriticis præsidio esse, Diacnico additū. & si collegis quibusdam nostris, quibus confidentissima est imperitia, nullo pacto arridere possit, ex eius semine oleum ad lucernas vtile paratur. Ceterum non iniuria Brasauolum accusat, Reuerendi Mesuem commentati, quum Serapionis interpretem reprehendit, vbi chervam cataputiam maiorem exponit, quam alias primum tithymali speciem contenderat, postea lathyrum esse deinceps animaduertit, & ineptius, minor hæc quum sit, vt altera maior.

Lathyrus.

Brasauoli
lappus.

Oleum cnicinum, aliàs carthami.

Fit vt amygdalinum, ex Diosc. aluum potu purgat, verum inualidius oleo ex grano gnidio, purgato, & tuso, violentissimo sanè. ex Mes. obstructa liberat, tergetque, ob id ietero dolenti a materia frigida, ventriculo, thoraci, pulmone confert. hisque partibus expurgatis, vocem claram reddit: sunt & alia plura, quæ ex Dioscoride expiscari potes.

Hyoscyaminum, hoc æuo taliter fit.

Accipe recens hyoscyami semen, exsiccatum contere, liquore stillaticio vini irrigato, postea stanneo, aut vitreo vasi immitte, id in calentis aquæ balneum die naturali impone, denique adhuc seruidum sacculis excipe, & torculari exprime, sicque oleum elicietur.

Valentissimum ad desperatos quoscunq; dolores, vbi cætera non iuuerint aurium doloribus cum castoreo, & croco instillandum, dentium verò repidum hori continendum, genitalium inflammationes omnes auert, & gonorrhæam, renibus, ac testibus illitum, menses etiam albos supprimit, & pilorum exortum retardat.

Oleum nucis indicæ, & amygdalinum.

Dolori neruorū confert, thoracē, & pulmonem lenit, & inde claram vocem facit, impinguat, & spermæi auget.

Nux indica, Arabum munus, ex Serapione fructus est palmæ cuiusdam Indicæ, corticofo operimento, albo, duroque occlusus, dulci, ac suau quum recens est liquore, nucleo molli, candido, carnosio, quū inueterauerit, cartilagineo, ex cuius circumsepto cortice, pocula argenteis bracteis exornata, gratissimi vsus parata vidimus. præstant recentes, ex Auicenna damnantur humore exhaustæ, ideo senio confectæ, ac cortice medullam vestiente expoliandæ. hæc nucs Genua, & Venetijs ad nos adductæ, cum omnibus suis inuolucris, melonis magnitudinem æquare nonnunquam videntur, earumq; oleum butyro suauitate præfertur. quum ex Gonzalo Ouiedo, cap. 66. in Indicis navigationibus, incredibilem toti corpori suauitatem partitur. sunt qui hanc palmam elaten assueverant, quæ tamen ex Dioscoride, idem est quod palmarium adhuc florentium inuolucrum, id videlicet capax satis, plurimis inclusis floribus, quæ longo pediculo serie quadam pendentes, acernatim coherent, ex quo opportuno tempore dehiscente, prodeunt flores, id verò tegmentum est illud, de quo intelligit Galenus, aliud autem quod germen vocat, idest in plexu illo inclusum, ideo nec Gale. encephalos esse potest: quod & si nux Indica primo cortice crasso, calloso vestiatur, duro, atque tenaci, ex nigro subrubente, intus tamen molli, & capillato inuolucro intertexta, subtus alio orbe inglandis duritie, rufescente, oui anserini mole nucleum circumplectente, putaminis instar colorato, lactea intus medulla, gustu sapidissima, qua anfractus dulci humore refertus, in recentibus præsertim, nullis tamen elate astipulatur notis, vt inepte satis sibi persuadet Amathus. Nempe huic etiam obstiterit Serapion, quum nucis Indicæ caput, nulla Græci authoris memoria præfixerit, omnibus de elate relatis, cap. de Palma. quumque Galenus 8. simpl. duplicem elaten scripserit, secunda Dioscor. ac Theophrasto respondet, 2. de histor. plant. cap. 8. quum marem primum, super spatham florere asseruit, prima autem encephalos & quæ humilis Græcæ χαμαίρετις dicta, vulgo cephalion, quod ciphilionem vocat Serapio, in bdellio altero, ex palmula quadam, radice bulbosa, multis obuoluta tegmentis horridis, & gustu insuauibus, meditulo tenello, & grato, cuius germiculis, plexibusq; plurimis obseptus, tanquam totius plantæ corculum, iucundissima auiditate Neapoli ac Sicilia manditur, carduis, tuberibus, atque huiusmodi alijs prælatum hanc quoque palmā Siculā Theophrasli putauerim, & de qua 7. de histor. plant. ideo adducitur à Plinio, lib. 19. cap. 2. & radices palmarum agrestium nominare Ciceronem, lib. 7. in Verrem. quum verò maxime cæcutire Plinium notat Matthiolus, quod lib. 12. capite vltimo, palmæ adhuc florentis inuolucrum, cum abiete confuderit, vocum germanitate illusit. respondet Stephanus Aquæus, abietem similitudine vocare, quod & spathen Græci appellare solent. quo fit vt Plinius hanc palmæ partem vocitarit spathen. nos verò melius, quum lib. 16. cap. 26. scribat. Palma sola in spathis habet fructum

Palma elate.

Amathus
aberrat.Encephalos.
Cephalioni.

Y 2 fructum

Radius Nonus

fructum racemis propendentem. Theophrasto scite respondet. præterea tametsi palmam, siue elaten, siue spathen, medicinæ conferre, &c. tradiderit, lib. 23. cap. 5. si tibi iocundum, mihi non molestum, non adepol quo magis Matthiolo persuadeatur, quàm iam persuasum esse confido, quum lib. 12. capite præcitato, alijs elaten vocatam, sibi abietem esse dictauerit. en si abietem arborem, & florentium dactylorum involucrium, idem putauit? en si palmam arborem esse existimat? quum verò alijs palmam, alijs spathen vocari subiungat, quid tum, si non propriam, sed aliorum fortasse authorum suo æuo ita appellantium opinionem attulerit, quã postea lib. 16. dilucide aperuit. ne igitur puteo inclusus manu alterum sibi tegat oculum, quo acutius videat, ne ita ruat in tenebris à luce distractus, vt Plinio sempiternam noctem offundere sibi persuadeat.

Oleum cerasorum.

Arthritico dolori confert, terget, ac expurgat, ob id calculum à renibus, & vesica expellit, pannos, lentigines, & cætera cutis foedæ vitia delet.

Cerasus: arbor notissima, ex fructus colore, duritie, gustu, varia quoque sortitur nomina: dulcium. n. quedam ciregie vulgo, quedam duracina, alijs galfioni, quedam corbina, alijs cerasa nigra, alia ex albo, rubroq; mixta spectantur. acidorum autem, quæ & amarina, quæ & marasche quedam longioris pediculi visuntur, in quibus austera qualitas dominatur: fructum. n. fert non paris astrictionis in omnibus plantis participem, sed in quibus dulcedo, nonnullis aciditas exuperet. quæ saccharo condiri consueuerunt, vt potè stomacho vtiliora, dulcia enim citissime dilabuntur, illa verò minus siticulosa sunt, imo sitim extinguere, oris insuauitatem emendare, appetitum inuitare videntur. de ceraso Theophrastus, 3. de hist. plant. cap. 13. at quibusdam à nostrate ceraso dissidere videtur, primus cerasa Lucullus Romanorum Imperator, qui Mithridatem, ac Tigranem vicit, ex Cerasunte Pontica ciuitate, in Italiam transfulisse dicitur.

Oleum ex nucleis cerasi syluestris, eadem præstat, atque efficacius.

Oleum ex seminibus citrij, & aurentij.

Dolori arthritico, & succedenti tumori confert, lapidem renum, & vesicæ pellit, in pestilentia alexiterium, lumbricos necat, potum, & illitum.

Ex pistaceis, & pineis.

Hepatis, & renum dolores potenter lenit, hepar impinguat, sperma auget, potum, sed stomacho nocet.

Oleum laurinum, vel de baccis lauri.

Recipe baccas lauri maturas, & recentes, tere in pila, coque cum aqua in lebe-
te, post torculari plano, non cauo, exprime in vas subiectum, in quo aquæ
supernatans oleum collige, affusa calente aqua, iterum tere, atque exprime, tor-
culari cauato collige oleum, & reponere. Diosco. in aqua coquit, verum pinguedi-
nem manibus subactam concha excipit: aliter etiam parat, quo recentius, & viri-
dus colore, amarissimum, & acre, vtilius esse censet. Myrepso compositum hoc
modo conficitur, quinque sextarijs maturarum oliuarum pinguium & recentium
baccarum lauri sextariū unum inijcit, atq; sic terit, & exprimit quemadmodū oleū.

Laurini componendi ratio ex Actuario.

Recipe olei communis, libr. vij. & med. baccarum lauri maturarum, libr. i. &
med. commixtis, & molitis, oleum excernatur, quidam baccas lauri solū, ci-
tra aliam mixtionem moliunt, & ita prelo, vel fisco oleum exprimunt. hoc autem
merum est, & syncerum ad nos aduectum vnguento similis est, quàm oleo. ideo
Galenus 1. de composi. med. secundum locos, cap. 2. siue oleum, siue vnguentum
appellare velis, non vetat.

Excalefacit vehementer, & emollit, venarum spiracula aperit, lasitudines discutit, ita vt ii qui scabie scatent,
& asperis impetiginibus obsidentur, illiti in balneo persanentur, sed eo conuenit abstinere lichenibus, & pforis,
inflammationem minantibus, in calidis quoque temperaturis, & biliosis. siquidem frigidis corporibus, humidis,
& pituitosis congruit, item iis quorum articuli algoribus, aut perfrictione affliguntur, ventriculi, coli, hepatis, lie-
nis, renum, vteri affectus frigidos, & dolorem his succedentem sanat, ischiadicis subsidio est, vermes, & pedicu-
los enecat, furfures capitis emendat, alopecias, & ophiasis corrigit, eius vsus in lauacro nitri, postea detergere
oportet, vino, & melle, & fœnugræci farina, sed cauendum est ne capitis dolorem sentienti, laurinum hoc
oleum admoueatur.

Ex baccis

Ex baccis viridibus terebinthi.

Vulnera glutinat, spasmo, tetano, duritiei nervorum confert, ob hæc multis emplastris miscetur. Dioscor. refrigerat, cap. de Lentiscino, quum tamen reuera calidum sit, ideo Marcellus depravatam esse lectionem non immerito existimavit, quum in vetustissimis quibusdam Græcis codicibus, verba illa non legantur. sed eius tantum parandi ratio, ideo Dioscoridem mirari desinat Syluius.

Diosco. in
Syluii tu-
tela.

Ex baccis lentisci.

Ematuro fructu eodem modo construitur, factis prius spissamentis.

Scabiem iumentorum, canumque sanat, pesfis vtilissimum, acopis, & leprarum medicamentis, sudores cohibet, idque ex Dioscoride, à quo mutuatur Actuarius. ex Mes. stomachum, partes nervosas, iuncturas laxat, & musculos roborat.

Oleum balsami.

Fit eius cortice scarificato, & vulnerato, quem opobalsamum vocant, ex Diosco. lib. I. cap. 18. idq; verum est, aliter fit surculis huius plantæ in pilatritis, Vere ineunte, & in aqua coctis, torculari expressis, quod inde stillat, oleum balsami vocant. sunt qui huius surculos tritos in oleo veteri, dies quadraginta insolant, in vase duplici coquant, exprimunt, surculos alios recentes immittunt, secundo, & tertio colant, & recondunt.

Calefacit, humectat, tenuat, mirum in modum digerit, terget, glutinat, aliosq; ab his mirandos præstat effectus. Horum defectum balsaminis substituimus, de quibus non procul.

Sesaminum.

REcipe semen sesami excorticatum, ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irriga, manibus frica, iterum irriga, donec madescat, sicca modice assa, facculo aspero multum, diuque confrica, ut probè excorticetur, à quibus purgatum moliatur in farinam, oleum ut ex amygdalis exprimatur, quod multorum oleorum est materies: ex eodem semine non excorticato, sed assato, & molito in farinam, oleum quoque extrahitur, ut prius. eius loco oleum commune substituitur, at vel amygdalinum dulce, vel seminis lini succedere potest.

Seminis lini.

Fit ut superius, sed non excorticatur. hodie ab oleariis molitoribus sine aqua paratur. in moletrinis quoque pauca aqua affusa extrahitur, ad usum lucernarum, Ticini potissimum.

Spasmo, duritiei nervorum, & iuncturarum hæmorrhoidibus, sedis phlegmonis, & rimis confert, ac dolori pulsatório. hodie etiam colicis, & vterinis præbetur, pleureticis, & linctum, vel potum succurrit.

Papaverinum, fit ut supradicta.

Impingat asperam arteriam, lenit, febrium ardorem mitigat, & insomnium.

Ex semine lactucæ idem pollet, & eodem modo fit:

Ex quatuor seminibus maioribus frigidis, separatim ut sesaminum fieri potest. ut ex pluribus alijs, tum seminibus, tum fructuum nucleis: eorum vires à quibus separantur retinentia, quæ à nobis omittuntur.

Fiunt & olea per impressionem, quæ ipsis oleis velut habili cuidam materie, aliorum medicamentorum virtutem à sua ipsorum forma proficiscentem inserit, quomodo sigillum formam suam materie cuiuspiam, ad eam suscipiendam habili imprimit. hæc autem varijs fiunt modis, quos Deo adiutore tradituri sumus.

Quibusdam seruanda hæc regula videtur: ad quamlibet olei libr. florum, vel rerum aliarum vncijs tribus immixtis, & si ad quinque, ac nonem usque, ex Nicolai tenore, in oleo ros. imbecilla vi constantia admitti possint, quæ quidem quum debilius etiam fragrent, & facilius diffidentur, eiusq; virtus faciliè evanescat, ideo minus etiam insolatum, cocturamque perferunt, ut potè lilia & viola, quæ tamen tabernariorum est segnities, & virtutis inimica desidia, dormitantium quidem negligentia, vigilantium verò temeritate fit, ut non ex Græcorum fontibus hauriant, non saltem vel Mes. & eius farina præscripta secessentur, verum ab omni virtutis amore alieni, vix semel insolent, non succos addant, non flores, non germina, surculos, fructus, congruo tempore expetant: adeo enim res est in præcipiti, ut ne quis sit, qui istorum insignem nequitiam, frontis involutam tegmentis non cernat, non agnoscat: clamem ego ut libet. ausi enim sunt & mecum coram ita agere, ut non modo flagitiorum suorum cum dolore recordentur, verum omni rubore defuncto, adeo suæ cernicis duri-

Radius Nonus

Coctio in
dupli vase

etiam se consueta nulla unquam suadela, palam immutatuos confiteantur, quod magistros, herosque suos imitentur, dicant alij quicquid velint: nullo enim eloquio adduci patiuntur, ut animis imbitos. iam diu errores rejiciant, & si prorsus a ratione desistant. non igitur per dierum spatium, aut menses, macerari flores, aut semina desunt, sed coquunt, atque vrunt: quod si saltem coacti, more Gale. 4. de tuenda. cap. 8. aquam inijcerent, quo videlicet nec torreantur quæ iniecta sunt, nec oleum vitionem referat, aliquo pacto admitterentur, si propterea in duplici vase excoquerent. præstat tamen illa in balneo calentis aquæ tri duo macerare, nouaque prioribus expressis addere, quater, quinquiesue repetere, & minime hac coctione egeant. quanquam Propositi, & aliorum imperitia, ad hæc illos adegerit, & si nonnunquam in duplici vase excoquat. fit verò hoc modo, vase altero alteri imposito, floribus, aromatibus, oleis, super supernum coniectis, in infernum verò aqua fusa, quæ subiectis prunis effluens, suo calore illa decoquit: quod si aqua, vinum, aliussue liquor suauiter incoquatur, tunc absimpta visuntur, quum guttula igni iniecta non crepitant, neque flammæ resistunt.

Oleum rosaceum completum.

Recipe oleum commune, vel sesaminum recens, aqua fontana aliquoties laua, in eo foliorum rosarum rubrarum, completarum, quantitatem sufficientem macera, in vase vitreo obtura, diebus septem insola, postea in vase duplici tribus horis coque, expressis folijs, & abiectis, noua immitte, insola iterum dies septem, coque ut prius, tertio idem fac, deinde aquæ infusionis rosarum dictæ in syrups, quantum est oleum misce, opercula, insola dies quadraginta, post excola, iterum diu insola, utere. aliter quoque paratur magis resoluens, ex succi ros. & aquæ infusionis rosarum prædictæ, añ. parte una, olei loti, & parati ut dictum est, partibus tribus, foliorum ros. contusarum, quantitate sufficienti, hæc omnia in vase vitreo insola, ut dictum est de permutando succo, & aqua infusionis rosarum, idque bis fiat, postremo oleum solum cum succo rosarum, & aqua infusionis earum, in vase vitreo insola dies quadraginta, uel amygdalas dulces purgatas, curio ferritas, folijs rosarum tuis, misce in offas, quas in aere calido, horis 24. serua, tere, & subige continenter in mortario, affusa pauca aqua infusionis rosarum calente, tandem torculari exprime, oleum vase vitreo impositum opercula, & insola. quarto modo cum sesamo excorticato, fit qualiter cum amygdalis.

Roborat, resoluit, commode lenit, & sedat, primum multis vsui est, æstuantem stomachum restinguit, potum soluit aluum, vlcera caua nutrit, ad vteri inflammationes cum melle, & erosiones intestinorum, ex salis momento, clysteribus inditur, dolor dentium eo efficaciter colluitur.

Oleum rosaceum rude, vel non completum.

Fit eodem quo superius, verum ex oleo omphacino, & floribus rosarum nondum apertarum. ex Actuario facilius fit hoc modo, rosarum rubrarum detractis vnguibus, & noctu, diuq; in omphacino oleo decoctarum sesquilibrium, operculato vase diebus quadraginta insolato, quod si ex dehiscentibus rosarum globis paretur, Actuario magis astringit, & ex aceto, phrenitidi præsidio est capiti illitum.

Inflammationes extinguit, roborat, cogit, densat, fluxiones sistit, & materierum per corpus fluxum cohibet, dysenterias potu insigniter iuuat.

Tres sunt rosacei compositiones apud Dioscoridem, lib. 1. Nicolao autem ita paratur, in libr. ij. olei communis abluti, libr. i. & med. rosarum viridum, aliquantulum contusarum ponatur, in duplici vase, id est in lebe in quo sit aqua feruens, insito vasculo oleo pleno, ad tertias: denique panno lineo puro exceptum, torculari premitur, ad vsus. eodem modo sambucinum, violaceum, myrtinum, excoquit. laborem itaque fugientes pharmacopola, dum Nicolai præcepta sectari videntur, non in duplici vase coquunt, sed vrunt: quod si, ut dictum est, ad quintuplum olei, aquam miscerent, coquerent, donec ipsa vanesceret, non ita saltē calumniarentur. Myrepsius verò ita parat: ex vnc. iij. rosarum rubrarum, exunguatarum, & olei omphacini sextario italico soli exponit, diebus triginta. rosaceum exactum, ac simplex, quod sit, uide ex Gale. 2. simpl. ultimo, ut ei succedentia 2. de compo. med. per gen. cap. 13.

Oleum chamæmelinum.

Fit ut rosaceum completum. Paulo verò, Aetio, atq; Actuario, ex chamæmelifloribus luteis, sine ambier-
tibus folijs, vnc. ij. in libr. i. olei demersis, & vitreo vase lintheolo cooperto, diebus quadraginta sole illustratis. ex Nicolao ad olei vnc. xvij. florum vnc. vi. insolantur, ut supra. Auicenna sanugraci, ac florum chamæmeli, partes

li, partes aquas imponit. Pharmacopæi præ avaritia temporis, & laboris, nulla ponderis certitudine parant.

Meliloti.

Viribus est chamamelini, & eodem modo componitur.

Violaceum fit ut superiora.

Actuarius capit violarum, vnc. iij. olei, libr. ij. Myrepsus sextarium. nobis insolandum videtur, ex ætate operculato vase ne transpiret, tantum dies decem, violis interea ter mutatis. ex omphacino oleo valentius refrigerat: alij ut rosaceum parant, cum oleo amygdalino.

Refrigerat, incandescentibus inflammationum feruoribus vtile est, ob id phlegmones omnes remittit, ac inde pleuriticos iuuat, asperitatem arteriæ, pulmonis, & thoracis lenit.

Anethinum, fit ut præscripta.

Actuario anethū viride, noctu, dieq; flauescens, instar vnciæ demergitur, in olei dulcis sesquilibra, & operato vase, quadraginta dies insolatur. Diosco. capit olei, libr. viij. & vnc. viij. florum anethi, libr. xi. & bessem. ita enim vertit Ruellius, legit Matthiolus, non aduertit Lacuna Segobiensis, nec explicuit Brasauolus. & si florum copia excedat, ideo iustius legerit Syluius, libr. ij. & vnc. viij. vno die insolat, manibus præmit, & recondit, quod si iterum perfundere velis, anethi flores confimiliter madesacito. ex Gale. coquitur, 4. de tuend. sa. cap. 8. vt 12. meth. med. Auicenna ex sicco anethi semine componit, & 20. diebus insolat. Myrepsus inutile esse ad vsum, propter floris amissionem asseruit, ideo priusquam semen solidum fiat, & acre, ex coma anethi viridis adhuc existentis componit.

Vuluarum durities emollit, venarum spiracula laxat, contra horrores febrium circuitu redeunt, spinæ, & partibus nervosis illitum auxiliatur, calefacit, lasitudines discutit, dolores articulares subleuat, phlegmonas, & scyrrhos digerit, somnum item conciliat, & cephalalgiam mitigat.

Liliorum, vel crinelaion.

Fit ut anethinum, sed ex liliorum floribus, crocco abiecto.

Actuario sic fit foliorum lilij detractis vnguibus imis, vnc. ij. olei, libr. iij. tribus insolantur diebus, deinde prioribus eiectis, noui coniunguntur flores, mox iterum exacto triduo induntur. alijs ter hoc opus obeundum, ex Diosco. sisinum, quod alij liliū appellant, diuersimode fit. quumq; mille lilia decerptis folijs accipiat, non propriè folia, sed flores ab Actuario intelligendi, quanquā alba folia vocet Paulus, lib. 7. Actius Tetrab. et ser. 1.

Calefacit, resoluit, ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, vesicæ, sedat, lenit, & coquit.

Liliorum compositum, siue susinum.

REcipe foliorum lilii candidorum, vnc. viii. mastichæ, calami aromatici, costi, ligni balsami, an. vnc. i. caryophyll. cinnamomi, añ. vnc. med. croci, drach. iiii. omnia præter liliorum folia, aqua sufficiente horis 24. macerentur, semel, aut bis ferueant, tunc inijce olei dulcis, vel sesamini, libr. ii. & additis lilij floribus, in vase vitreo insola dies quadraginta, post colatum reponere.

Vix euariat. Auic. at ex Paulo, lib. 7. per pulchre quidem, verum aliter exprimitur, vt ex Dioscoride, cuius facultates in suum simplex conuertit Actuarius.

Muliebribus vitiiis congruit, vlcera capitis manantia, furfures, varos, & feruidas eruptiones illitu emendat, & vitia à frigore contracta sanat. in summa extenuat, bilem per aluum extrahit, vrinam ciet, sed stomacho alienum est, & nauseam parit.

Lilia: alijs liria, quibusdam rose Iunonis, ex eius lacte humi sparso, Hercule post suctū digresso, vt poetica testantur fabulamenta. ex Dioscoride, lib. 3. cap. 97. coronamenti se dedunt. sunt & rubra lilia: in Syria autem, & Psidia Pamphilia, efficacissima vnguentis nascuntur: nobis flore sunt candoris eximij, tam accuratè à Plinio depicta, lib. 25. cap. 5. vt nihil addi posse videatur. passim in hortis Maio, & Iunio florent, eius bulbi, cape, aut capita liliorum, quibusdam vocantur.

Irinum.

REcipe rad. iridis libr. i. florum eiusdem, libr. ii. aquæ cui incoctæ sint aliæ iridis, radices quantitatem sufficientem alijs libr. iiii. olei dulcis, vel sesamini, q. s. alijs vase vi. in vase duplici coque, radices, floresque novos immitte, prio-

ribus

tribus expressis, & abiectis, vt in oleo ros. alij vini, libr. i. addunt, macis vnc. iiii. cardamomi, zedoariae, an. drach. ii.

Terget, tenuat, coquit, resoluit potenter, ob id à frigido dolores aurium, hepatis, splenis, vteri, ariculorum sedat, phlegmonas coquendo suppurat, materias thoracis, & pulmonis coquit, strumas dissipat, & alios tumores duos spasmus emendat, & narium fetorem.

Est & irinum Actij, ac Pauli, vix solo helenio dissidens, plus autem ex Aetuario variat, ac Nicolao Alexandrino. Fuchsio 2. de comp. med. bis describitur fol. 663. & 690. ex Damasceno.

Sambucinum, sit vt rosaceum.

Lenit cutem, expurgat, neruos roborat, eorumque doloribus confert. Sunt qui ex media, tenellaque sambuci membrana, oleum ad ambusta parent.

Sambucus: aut verius fabucus, si Serenio Quinto creditur, ex Diosco. lib. 4. cap. 155. duplex est. alter arboreescens, eodem vulgi nomine, alter humilior herbaceo generi assignandus. Ebulus scilicet, tritissima, & earundem virium, & si aliud sit montanum, aliud sylvestre, alterum verò urbanum, in maiorem proceritatem assurgens, vt etiam in opacis, & iuxta aquas, vmbrosis potissimum locis, ex Theophrasto, 3. de histor. plant. cap. 13. succi acinorum ebuli inopia, ex folijs accipi poterunt. radice interdum vtitur, vt fabuci flore, cortice medio, ac folijs.

Iesminum, vulgo gelsominum, alijs sambacinum.

Fit vt praedicta: alij vnc. iij. florum in libr. i. olei dies quinq; insolant, coquunt, in duplici vase exprimunt, triduo idem opus repetunt.

Narium haemorrhagiam citat frequenter odoratum, doloribus frigidis mirum in modum satisfacit, impetiginem, omnemque cutis asperitatem, & foeditatem curat.

Iesminum: vulgo gelsominum, Arabice sambach, frutex est omnibus viridarijs celebratissimus, topiario opere multis viticulis pergulas ascendens, sequati reptatu harundineos cancellos conuestiens, concameratos hortorum sinus, & testudinatas turriculas frequentibus ramulis exornans, ambulacra, hortenses attegias, non illepida opacans venustate, scenas, ac tabernacula è lignis cancellatim fabricata contexens, non sola foliorum mollitie, viriditate, tenuitate, oblongis his, fastigiatis mucronibus, sed & florum suauitate, fragrantia, ac decore commendatus, candido videlicet flore in vmbellis quino, aut septeno, vel pluribus veluti fasciculis, his apertis, alijs hiantibus decoratus. lutea & si rarior, Vercellis tamen visitur, nigro fructu attritu facili & manus caeruleo, colore tingente caerulea nondum, & si triplicis depingatur coloris ex Serapione. horumque albus luteo minus siccet, & calefaciat. hoc autem nomine iesmini, à voce quidè Græca, sed corruptè, quasi violatum significare volentes, sambach Arabicam vocem interpretati sunt. quo factum est, quoniam Diosco. lib. 1. oleum iasminum describit, ideo ex hac fere viola compositum intelligit Hermolaus, quam scilicet leucoium caeruleam supponit Marcellus, quibus sanè & si non spernendis rationibus notam apertissime inurat Matthiolus, quod si idem putasset in re plantaria studiosissimus Dioscorides, cui nihil vnquam maiori curæ fuit, quam solertissima indagine sigillatim simplicium differentias annotare, genera, ac species partiri, tam dociles notas, tanquam diuersas, nunquam silentio præterisset. in Hermolai gratiam eadem propè modum incuria Dioscor. ascribi potest, quæ in vnguento sampucino, atque amaracino, vt quod aliorum scripta sæpe reddiderit, nulla animaduersione, vt capite de vnguento ros. cen in rosarum enarratione dictum est. proinde apud Persas, non ex leucoi floribus, verum ex his illi incognitis compositum, idque facile assequi possumus, quum graniorem huic odorem, ideo aliquibus ingratum scribit, si quidem ex leucoi specie paratum, suauem omnibus cruciat odorem. ex iesmino autem, nostro sæpe experimento, grauius spirat, quam vt libenter à plerisque recipiatur: vel si hoc plurimum non possit: cur iasminum potius, quam leucoi, & si iasme apud Persas appelletur, id oleum vt ex Aetio, inusitatam, vel æquiuocam vocem distinguere tenebatur Dioscorides. quumque non ex leucoi floribus, quo nominis ethymo alba viola significatur, & si alijs huiusce speciebus vsurpetur, etiam distincte scribendo λευκόν, τὰ ἴου, ex his omnibus seruari potest Hermolaus. quum præsertim verbum illud fere subiunxerit: quod si leucoi iunctim legerit, vt in vetustis quibusdam Græcis codicibus me legisse quandoq; memini, hinc etiam Marcellus à Matthioli calumnia vendicari facillimè posset, quum ea vox, tam albâ, quam caeruleam, cæterasque sub se comprehendat. Cæterum Serapion capite de cheiri, eadem præcise refert, quæ Dioscorides cap. de leucoio: verum capite de sambac, Græcorum non vtitur testimonio, folijsque, viticulosò caule, radicibus, ramis, floribus inter se distant: id quod facile ostendit rem fuisse Diosco. atque Galeno ignotam: nonnulli etiam oleum sambacinum, & sambucinum, idem esse putarunt, vocum similitudine illusi.

Leucoi, alijs iasminum, aut iasmoleon, off. de cheiri.

Fit vt chamæmelinum: at ex Diosco. à quo mutuatur Aetius, ex vnc. tribus florum leucoi, in vnc. xviij. olei sesamini: nunc ex communi, dimissis vt in lilino dictum est.

Tenuat,

Sambuch.

Hermolai
tutela in
Matthio-
lū. ac Dio-
scoridem.

Tenuat, terget, digerit, ob id dolores thoracis, renum, neruorum, iuncturarum sedat.

Papaueris.

Fit vt violaceum, ex floribus, sed etiam capitibus, & folijs papaueris albi, mitius, & tutius: nigri stupefaciendo efficacius.

Intemperiem calidam sanat, & inde ortum dolorem, somnum quoque conciliat.

Ex floribus papaueris rufi Auicenna.

Recipe olei, libr. i. florum papaueris rufi, vnc. ii. insolentur decem diebus, & recondantur.

Frigidum ventriculum calefacit, & anserino, aut gallinaceo adipe admixtum, apostemata resoluit, & eorum dolorem. at quum omnium papauerum facultatem refrigerat oriam censuerit Galenus 7. simpl. nisi anemonem intellexerit Auicenna, vt ex Serapione interpretatur: quum pro anemone papauer rubrum ex Diosc. ac Galeno ad vnguem excerpserit, nostrum tamen oleum ex papaueris erratici floribus mirum in modum dolores sedat, hinc forte ex anemone oleum tradit Myrepsus, hanc ferè compositionem sectatus, at pro olei libra, sextarium reddit.

De folijs lactucæ.

Idem pollet, & eodem modo paratur.

Nympheatum, officinis de Nenuphare.

Vires habet violacei, & eodem fit modo.

Cucurbitinum.

Fit ex floribus cucurbitæ, succo rasæ carnis eius, & oleo, vt nympheatum viribus par: potest ex solis seminibus expressis, vt amygdalinum parari, tunc multo est frigidius, & humidius. Auicenna. ex succi cucurbitæ partibus tribus, olei parte vna, coquit ad succi consumptionem.

Melinum, officinis cidoniorum.

Recipe carniū cotoneorum non excorticatorum, mediæ maturitatis, tyrocneſti, idest lamina tenui, foraminibus multis aspersa tritorum: & succi eorū partes æquas: in oleo omphacino sufficienti, quindecim diebus vase vitreo insolat: deinde horis quatuor coque in vase duplici: caro & succus mutantur, & rursus insolentur, & coquatur bis, aut ter, ut in aliis seruatum est, postremo colatum reconde.

Refrigerat, astringit, ob id ventrē totū inferio: & neruos laxiores cogēdo roborat, sudores immodicos sistit

Dioscorides, Aetius, Paulus, Aëtuarus, vix macerant cotonea, quadraginta diebus insolant. quo fit vt ex Mes. paratum, valentius sit. at tanta hodie diligentia non efficitur, quam tamen posthac impendant rogo. quidē cotonea frustratim secta, oleo duntaxat incoquit, expressum reponunt. Myrepsus malorū cotoneorum in exigua frustula dissectorū, vnc. iij. in sextariū olei omphacini cōiicit, insolat diebus quadraginta, postea recōdit

Myrtinum.

Baccarum myrti, libr. med. foliorum eiusdem recentium, tenerrimarum, vnc. x. vini rubri, austeri, libr. ii. olei omphacini libr. v. contusa omnia permisce, & vase vitreo, oreq; obstrueto, in balneum calentis aquæ per triduum immergito, exprime, & cola: rursus recentes baccas, folia, ac vinum substitue, in eodem balneo vt prius recondito. deniq; vasis ore deobstrueto, tantisper in balneo sinatur, quoad balnei feruore vinum omne euanescat. fit & Nicolao ex foliis myrti recentibus omphacino, vinoque.

Faciliores sunt Dioscoridis compositiones, vt quæ ab Aëtuario prodijt, verum istæ facultatibus cedunt, eas ideo in hanc transtulimus, & si non huius, alteriusuæ normam prosequantur hodiernæ officinæ, sed myrtis baccis contritis, oleo communi, ac rubro vino permixtis, igne violento excoquant, ad vini absorptionem, nec omphacino oleo, nec vase duplici parare consueverint.

Refrigerat, & astringit, ideoq; coeliacis affectibus subuenit, sanat igne ambusta, pustulas erumpentes illitu emendat, attritus hyeme concitatos, & intertrigines, illitum corrigit sedis rimas, condylomata, articulos laxatos, corporis sudores compescit, & omnia quæ alstrictionem, inspissationemq; desiderant.

Ex pomis mandragora.

Recipe succi horum pomorum maturorum, olei sesamini, uel communis, partes æquas,

Radius Nonus

tes æquas, in vase duplici coque ad succi consumptionem, succi tantundem suffice, coque ut prius, idem tertio fac, & reconde, præstantius fit hoc modo.

R Ecipe olei libras v. succi pomorum mandragoræ, vnc. viii. succi capiti paueris hortensis, vnc. vi. succi hyosciami albi, succi violarum, succi cicuræ tenerimæ, an. vnc. ii. opij, styracis, an. vnc. i. hac arte confice, omnibus succis oleo admixtis, decem diebus insoletur, vase uitreo osculo eius obstructo, undecimo die coque in duplici vase, ad succorum consumptionem, ubi aliquantisper refrigerit, cola,colato oleo adde styracem, opium verò pertritum oleo insperge, sæpe commisce: aqua enim, vel lino dissolutum, non permiscetur oleo. Ponderibus cum Myrepso discrepat Fuchsius.

Inflammationem omnem extinguit, somnum conciliat, & quocunque modo vigiliis fatigatum obdormiscere facit, idque celerrime pulsibus brachiorum, ac plantis pedum illitum, vehementes capitis dolores sopit, phreneticis fronti delinitum, & naribus iniectum mirificè auxiliatur.

Enulatum.

R Ecipe rad. enulæ rufas, succi aliarum enulæ radicum, olei sesamini æqualem mensuram, vini odori partem mediam, coque ut melinum, valentius fiet, si foliorum lauri, cardamomi, nardi, calami aro. mastiche, an. sextam partē addideris.

Calefacit, tenuat, digerit, ob id affectibus neruorum, vesicæ, vteri, frigidis prodest. ac febrium rigori, & colicis flatibus dolenti.

Cinnamominum Dioscoridi eleganter paratur.

Ex sabina.

Idem pollet quod enulatū, & eodem modo fit, dolores à morbo gallico mire sedat, cutisq; maculas corrigit.

Ex pulegio eodem modo fit, & menstrua pellit.

Rutaceum, fit ut myrtinum.

Breuiſſime Actuario paratur, at ſegnius prædicto: alij rectius, ex foliorū, & succi rutæ partibus æquis, ex oleo ſufficiēti, inſolāt dies quindecim, obturato vaſe, poſt coquūt in vaſe duplici horis 4. exprimūt, hoc bis, tertie iterāt. Eſt et Peganiū. Alexadrini, ex olei, vnc. lxx. foliorū rutæ, vnc. xxiiij. ſampſuci, cumini, ſing. vnc. v.

Calefacit, tenuat, digerit, quare deſtillationibus auxiliatur, doloribus cum thoracis, tū renū, veſicæ, vteri, coli vel illitum, aut clyſteri iniectū, vt in colico Gal. tum reliquarum partiū, quæ vim caloris deſiderent remedio eſt.

Menthæ, abſinthij, ſiunt ut rutaceum.

Nardinum ſimplex, alias benedictum.

R Ecipe ſpicæ nardi, unc. iii. vini, & aque, an. vnc. ii. & med. olei ſeſamini, libr. i. & med coque in uafe duplici lento igne, horis circiter quatuor, frequenter mouendo. Braſauolus legit olei, libr. med. at quatuor horarum ſpatio omnia ferè euaneſcerent.

Nardinum compoſitum, officinis de ſpica.

R Ecipe nardi, vnc. iii. ſampſuci, vnc. ii. ligni aloes, enulæ, folij indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, ſchœnāthi, cardamomi, an. vnc. i. & med. craſſuſculum trita, macera uini, & aquæ, an. libr. i. unc. ii. olei ſeſamini, libr. vi. per diē naturalē, poſtea coque uafe duplici igne lento horis ſex, ſingulis horis mouendo, uel ſpicæ nardi, unc. iiij. ſtyracis, caryophyl. an. unc. iii. nucis myſticiæ, unc. v. olei baſami, libr. med. olei ſeſamini libr. quatuor, coque ut prius horis quinque.

Calefacit, tenuat, digerit, modice aſtringit, proinde affectus omnes frigidos, & flatulentos cerebri, ventriculi, hepatis, lienis, renum, veſicæ, vteri, magnopere iuuat, naribus iniectum, caput purgat, corporis colorem, & odorem commendat. Compoſitum verò magis calet: non deſunt qui aſpicum oleo incoquentes, poſtea compoſiti huius vice uſurpent. eſt tamen oleum ex his floribus ſublimatum odoratiſſimum ita, vt alios omnes hebetet, ſuffumigatoribus uſui, at extra eorum officinam per ſe reconditum, ne ſuo excellenti odore, alios quaſi inodoroſ reddat. ad multa ſanè præclariffimum è Gallia.

Sunt

Sunt & Nardini præparationes quinque absque præcoctura, ex Aetio, ut etiam olei, siue unguenti foliati, ac spicati præparationes. Tetrabib. & serm. 4. cap. 115. nec minus pulchrè componitur Actuário: ex Dioscoride simplex est, ex omphacino oleo, costo, iunco, calamo, nardo. Triplex etiam est Auicennæ compositio 5. can. Tract. x. ut etiam ex Myrepso varie compositum. Vide & ceratum mastichinum Gal. alias nardinum, ut 8. Meth. cap. 5. & 8. de composit. med. secundum loc. cap. 1. Nos nardinum quandoque parauimus hoc modo.

R Ecipe nardi, unc. iii. florum aspici, unc. i. & med. caryophyll. vnc. med. mastichæ, drach. iii. laticis vini, unc. v. styracis, unc. med. vini aruifi, libr. ii. aquæ aspici, unc. iiij. olei omphacini, libr. i. & med. in vitro reposita & bene obturata, ma-
cera duplici uase die naturali, ubi probe unita fuerint, horis sex diligentissime co-
quantur: oleum à facibus segregetur, post seruetur ad usus.

Mastichinum.

R Ecipe mastichæ, unc. iii. olei sesamini, libr. i. & med. coque in uase duplici: uel olei ros. libr. i. mastichæ, unc. iii. vini, unc. viij: aliis quatuor, in uase duplici coque, ad uini consumptionem.

Cerebrum, neruos, iuncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duos lenit, dolores sedat: ex Dioscoride, è trita fit mastichæ tantum, Aetio, Paulo, ex vnc. i. mastiches, in olei omphacini sextario coctis, in duplici uase, ut etiam Actuário, aduersus prominentes stomachi durities, cœliacorum, dysentericorumq; cruciatus, utile, faciem emaculans, & colorem nitidum faciens, ad quæ omnia non minus pollet Mes. superscriptum. Est & mastichinum magis varium Paulo compositum Actuário appellatum, hodie expeditius fit, at negligentius. nempe mastichem communi oleo, ac vino subigunt. æreo cacabo coquant, ad vini omnimodam absorptionem. Myrep-sus ex vnc. i. mastiches, in sextarium vnum olei communis omnino immaturi, coquit in uase duplici, nec multo post varias mastichini compositiones tradit.

Nucis myristicæ.

R Ecipe nucum myristicarum pinguium, libr. i. caryophyll. vnc. i. in offam redi-
ge, instar marcipanis, aqua absinthij irrorata, multum, diuq; in pila subige, do-
nec probe emolliantur, postea affunde olei mastiches, menthæ, an. libr. i. & med.
vini aruifi, unc. iiij. macerata ad dies septem, in duplici uase igne prunarum lento
blandissime bulliant, ad vini absorptionem, undique obturato, ne suauissimus
odor expiret, postea exprimantur, & in uitreo uase asseruentur: eximius erit si
chymico organo eliciatur.

Stomachicis, frigidis, humidisque commodissimum, roborat, & flatu valenter excutit.

Styracinum.

R Ecipe styracis, vnc. iii. vel si ualentius uis, quatuor, in olei sesamini, libr. i. co-
que, ut mastichinum, & colatum reponere. Aetius ex styracis sextante, & olei
sextario componit.

Calefacit, ob id confert dolentibus à frigore renibus, vesicæ, utero, neruis, musculis, tendinibus, iuncturis, ea
indurata attenuat, & emollit.

Costinum.

R Ecipe costi, unc. ii. cas. aromaticæ, unc. i. fumitatum sampsoci unc. viii. vino
odoro sufficienti biduo macera, deinde cum olei sesamini libr. iii. coquatur
horis sex: ut nardinum coquit, ad uini consumptionem. Auicenna solis ponderi-
bus euarians, at in secunda descriptione, simplicia permutat. Rhazes 9. ad Al-
mans. cap. 7. præscripto vehementius pingit.

Calefacit, obstructa aperit, neruosum genus roborat, ut neruos, musculos, tendines, ligamenta, ventriculum,
præter hæc hepar, & capillos, caniciem, ob id moratur, & corporis colorem, & odorem commendat.

Ligustrinum, uel cyprinum, Barbaris de alcanna.

R Ecipe florum lygustri, vnc. iiii. coque in olei ueteris, unc. x. ut rosaceum: flo-
rum penuria, folia cum uino bis mutata, coqui possunt, in dicta olei mensura.

Partes neruosas roborat, capillos à canicie vendicat.

Est &

Est & cyprini spissamentum ex Dioscoride, Cyprinum Aeginetæ, ex commentarijs Posidonij, id quod secundo mutuatur, Aetius, atq; Actuarius, aliam cyprini scripturam ex Paulo percurre, diuersa tamen sunt a Mes. confecto, varijs scilicet aromatibus præparata, ut etiam ex Myrepsò aliæ, atque aliæ.

Lygustrum: quod Græcis λυγιστος dicitur, unde oleum cognomento cyprinum, quod ex eo fit referente Dioscoride, Barbaris alcanna, vulgo cranosso, vel cambrosene, alijs giustrico, siue oliuella: ex Diosc. lib. 1. cap. 107. optimū nascitur in Canope, & Ascalone, nobis ubique fruticat, in vinearū sepibus, in vepribus, secus publicas vias assatim luxurians, exente Vere, & ineunte Aestate, flores mucosos, vel racemosos, candidos, ac odoratos ostendit, qui mox collecti tabescunt: Autumno maturis baccis, bederacis minoribus, racematim pyramidali apice dispositis nigricat, ideo Dioscoride & historiæ consonum, ut quamuis Plinij cyprus folio, ac semine differat, quum latinorum lygustrum Dioscoridis notis planè astipuletur, non dimouebor ab hac opinione, quanquam philireæ falsò tilia magis etiam congruere videatur, eadem penè vtriusque docti. sunt qui lygustrum conuoluulū, aut caprifolium, qui Dioscoridis est pixiacantha, commenti sunt, a seoplon: e aberrauerint. Vacinia autem eius baccas esse, non hyacinthum, satis superque confidimus, & si hos non rectè sentire asserat Matthiolus, tum spurij Dioscoridis nomenclaturis fractus, tum quia Poeta semper vacinia floribus admisceat: iisdemque non autem fructibus comparet. Quandoquidem istorum carminum series.

Vacinia.
Matthioli
opio haud
probata.

Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses,

O formosè puer, nimium ne crede colori,

Alba lignustra cadunt, vacinia nigra leguntur.

id puero admonito explicare videtur, ne pulchritudini, iuuentæ, coloritæ, tantum deferat, quin paruo temporis tractu, senio, egritudine circumuentum, deformem, squalidum, decorem, strigosumque se fore meditetur. id quod nos quoque multis ab hinc annis ita complexi sumus ex Galeni Suasoria cap. 5.

Forma bonum fragile est, nec semper Lesbia floret.

Aduenit heu tacito curua senecta pede.

idem lygustri floribus candidis, odoratis, perpulchris euenire quamprimum animaduertit, hoc est deciduo flori omnem gratiam aboleri, vertique in nigras baccas, inodoras, visui ingratas, abiectas, omnibusque vilipensas, idem ferè quod in adagium plebi nostræ increbrescit, tam pulchram haud esse rosam, quæ in scalpium non vertatur, hoc est fragili, caducoque flore, in caput illud rubens: quippe quod momentanea voluptatis dulcedo, subita pœnitentia, doloreque perpetuo ducitur: sentiant alij ex Theocrito quicquid velint, seu vacinia, quasi βῆτινα ἢ βῆτινι. i. mora appellent. nam & vacinia Italiae in aucupijs sata ex Plinio lib. 16. cap. 18.

Sampsuchinum, sit ut myrtinum.

Calefacit, roborat caput, & neruosum genus omne.

Est sampsuchini compositio apud Dioscoridem, à quo omnia mutuatus est Actuarius, longe dissimilis, & quæ sampsuchinum compositum appellari potest, ut etiam amaracini confectio ex Myrepsò: sampsuchini olei mentio Galenus 4. de tuend. s. cap. 8.

Chamelea, officinis de mezereo.

Recipe foliorum chameleæ, unc. iiii. aquæ, libr. i. uigintiquatuor horis maccrentur, post coquantur in olei sesamini, unc. viii. & lactis dulcis recētis, libr. med. ad aquæ & lactis consumptionem, colatum reconditur.

Hydropi confert, ad vlcibus malignis, cutem emaculat.

Thymi, quibusdam sericinum.

Recipe thymi, vnc. quatuor, zingiberis, vnc. i. & med. aquam dulcē sufficientem, succi extremitatum thymi, vnc. iiii. olei sesamini, unc. xiii. coque in uase uitreo, ad aquæ, & succi consumptionem.

Renum, vesicæ, iliorum dolori confert, urinæ difficultatem leuat, injectum in sedem, vel meatum vrinarium.

Thymi aliud.

Recipe succi thymi, olei sesamini, lactis uacini recentis, an. libr. ii. penidiarum albarum, unc. v. zingiberis, unc. i. & med. coque ad succi, & lactis consumptionem. Est & oleum hasce. i. thymi, triplex ex Auicenna 5. can.

Eadem potest quæ prius, præterea roborat dictas partes, ac iuncturas, earumque dolorem lenit, colorem bonum reddit, venerem citat.

Sycyonium, vel ex cucumere agresti.

Recipe succi cucumeris agrestis maturi, olei sesamini pondus æquale, coque ad succi

succi consumptionem, uel succi radicum ipsius, & aliarum eiusdem radicem tritarum, an. libr. med. olei sesamini, libr. i. coque ut supra.

Epilepsiam, hemicraniam, & alios cerebri affectus frigidos, naribus immisum leuat, & strumas, & surditatem pannum, & cicatrices nigras delet.

Est sycyonium Dioscoridi, lib. i. cap. 30. ex omphacino oleo, & aqua duntaxat, non ex cucumeris agrestis cognomento, sed quia in Sycionia maxime fieri consueuerat. Est & syconium simplex Pauli, ex vnc. ij. rad. cucumeris syluestris, in olei sextarium. Est & compositum aliud, & aliud, ab Aetio, simulque Actuatio diuersum: est & sycionij compositio ex dyrepso, pluribus constans.

Ex pomis aurentijs, officinis citrangulis.

R Ecipe aurentia xii. matura, integra, in olei sesamini, libr. ii. aquæ fontanæ, & maritimæ, an. q. s. coque in uase uitreato, ad aquæ consumptionem, iterum in aquæ dulcis, libr. i. & med. cum penidiarum, unc. viii. coque ad aquæ consumptionem. Datur ab vnc. i. ad. iiii. cum potu, cibo, obsoniis, ad iuncturarum dolorem.

Crocinum.

R Ecipe croci, unc. i. myrrhæ puræ, unc. med. diebus quinque aceto macera, die sexto incluso cardamomi, drach. viii. simul infunde, septimo cum olei, libr. i. & med. coque igne læto, ad aceti consumptionem. loco aceti sunt qui vinum supponant.

Nervos, & utrum roborat, amborumque dolores sedat, durities dissipat, coloris gratiam efficit.

Ex Dioscoride iisdem laudatissime componitur, Paulus lib. 7. cap. 20. addit aromata, ut etiam Auicenna calamum aromaticum, sunt qui pro drachmis nouem, vncias legant.

Ex piperibus.

R Ecipe trium piperum, an. unc. iiii. cepularum, bellericarum, empellicarum, indarum, an. drach. v. radicum apii, fœniculi, añ. drach. iiii. & med. sagapeni, opopanax, hyoscyami albi, an. drach. ii. & med. turpeti, unc. i. & med. zingiberis, drach. iiii. uel drach. ii. & med. surculorum hyssopi recentum, foliorum rutæ uirentium, an. m. i. parum trita coquantur ad tertiam partem, in aquæ libr. xxiiii. colentur, cum olei ricinini, libr. iiii. & unc. iiii. ad aquæ consumptionem percoquantur: Addunt alii iridis, drach. vi. thapsiæ, drach. ii. anisi, cardamomi, an. drach. i. & med. calami aromatici, drach. ii. & med. spicæ nardi, drach. i. expressionis thymi, uel hyssopi, unc. viii. potest poni loco ricinini, oleum irinum, siue leucoe, uel amygdalarum amararum: uel horum simul iiii. an. unc. x. Brasauolus legendum contendit trium piperum, an. drach. iiii. & cum eo Fuch. attamen castigatiores codices, ipsaque compositio aliter exigere, nobis uidetur idque Syluio quoque placet, quâquâ si ex Auic. prescripto sub nomine alchechengi transumptum est à Mes. dimidiam ponderum nominis usurpante, drach. ii. & med. duntaxat accipiendæ sint, & hyoscyami loco, amoniaci substituendum, uoce perperam ab Auice. interprete uersa, hic nempe & Syluio mendi suspicio est uehemens turpeti etiam drach. iiii. ex Serapione selegit quod sextaria iiii. falsò irrepit Auicen. nobis quum brassicæ quoque non meminerit Mes. nec Auicen. dosis Fuchsi scripturæ respondeant, non casu pro thapsia suscipimus, quo purgationi addat, ceu Mediolani per os ingestum.

Iuuat morbos neruorum frigidos, ut paralytum, spasmodum etiam cynicum, tremorem, epilepsiam, ad hæc ischiadem, & ceteras arthritidis differentias, & uteri coli, renum, vesicæ affectus frigidos, quia calefacit, tenuat, terget, ob id obstructions aperit, calculum frangit.

Euphorbij minus.

R Ecipe euphorbij, unc. med. olei leucoe, uini odori, an. unc. v. coque ad uini consumptionem: ex Galeno etiam 2. de composi. med. secundum locos cap. ultimo, pro uariis scopis paratur, ad frigidam potissimum hemicraniam, etiam tepidum in aurem instillatum.

Euphorbij

Radius Nonus

Euphorbij maius.

R Ecipe staphisagriae, struthii, an. unc. med. pyrethri, drach. vi. succi calaminthes. unc. i. & med. costi, drach. x. castorei, drach. v. trita, triduoq; macerata, in uini odori, libr. iii. & med. coque ad dimidias, deinde frica multum, diuq; manibus cola, cū olei leuicoi, aut fefamini, libr. i. & med. percoque ad uini reliqui consumptionem, tunc insperge euphorbij recentis, & albi, tenuissime triti, unc. med. & miscendo coque. Auicē. 5. can. solis ponderibus dissentit, & suum oleum appellat.

Iuuat maxime frigidos cerebri, & neruorum affectus, cephalalgiam, hemicraniam, lethargū, naribus immisum, articularum quoque, & hepatis, & splenis dolores, illitum iuuat.

S Taphisagria: vulgo strafusaria, siue herba pedicularis, aut pituitaria, quibusdam rura taminea, & si falso, ex Hermolao 4. sui corollarij: ex Diosc. lib. 4. cap. 137. planta est folio labruscæ diuiso, rectis cauliculis, mollibus, nigris, paucis certè perspetta: & si eius nucleus triangulus, scaber, ex nigro subfuluescens, intus albus, gustu acris, officinis omnibus perspetissimus sit, mulieribus sæpe expetitus, ad pediculos, lentisque enecandos, apophlegmatismos, dentiumque dolores: in Apulia, Chababria, Istria, frequentissima est, multisque etiam Italiae locis: nec est familiaris ille in sepibus frutex folio apij, seu ritiginci instar inciso, semine in racemis, purpureo cortice, quadrangulo, intus oblongo, secundo cortice crocato, post pluuias Octobris dehiscente, tota substantia albo, & quadripartito, ob cuius angulos præbiterorum nostrorum capitis tegmentis asimiles, plebi, herretta da prete nuncupatur. ut planta ipsa ronchazo, siue fusaria, quod fusos muliebres, tota intus crocea, ad stylos amatorios, & dentiscalpia celebretur: quamuis eius seminis efficacissimus sit, muliercularum quarundam vsus, ad erumpentes pediculos: non tamen eius est acridinis, qua fauces adurat, & strangulationis periculum inferat, nec eius etiam amaroris: ad quinquennium accedit.

S Trutium: seu radícula, aut herba lanaria, Arabum sectarijs conditi, ex Diosc. lib. 2. cap. 154. herba vulgo nota, qua purgandis lanis vtuntur qui eas eluunt: ex Plinio lib. 18. cap. 3. radícula lauandis demum lanis succum habet, mirum quantum conferens candore, mollitiæque: aque nascitur satina vbique, sed sponte præcipue in Asia, Syriaque, saxosis, & asperis locis, trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipsis cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit cum quo decoquatur: folio olea, struthion Græci vocant, floret Aestate, grata aspectu, verum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso, semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur, ad quem dictum est vsus. hodie eius in eluendis lanis vsu abolito, & vna eius cognoscendi iudicium decessit: olim & si in lanificijs vsitatissima, hanc magno in errore versantes ne scio qui, saponariam commenti sunt, fabaceo caule, folijs plantaginis, nulla inter hos communi delineatione. Ruellius 2. de natura stirpium, & si saponariam quoque officinis vocari annotauerit, illam folio in cespitem conferto, interuallatim ex eadem radice prodeunte, lauri figura, vel olea, sed maiori, caule spinoso, vulgaris noticiæ plerisque locis asseruit. Arabum sectarijs conditi, struthium vocatur, propterea ellebori species creditum, albo eius loco imposito, id quod in sternutatorijs, vel extra ad mouendis, admitti quidem poterit, intus **ptarmica.** verò non tute, quapropter semen raphani eodem effectu substituatur, vel si maius ptarmica, rusticis oliueta, à foliorum similitudine, Crepacorianis collibus, & asperis nostris campestribus, non infrequens, frutice surculaceo, abrotani amulo, flore capitulo chamæmeli deflorescentis instar, de quo Dioscorides lib. 2. quod si nostra acris adeo odoris non est, quo sternutamenta facile moueat, non iccirco adulterina fuerit struthij delineatio ex papaue. spumeco phytumate & palemonia colligi potest.

Ex staphisagria.

R Ecipe staphisagriae, unc. i. & med. coque in succo rutæ, uel fœniculi, adde olei laurini, & nardini, an. libr. i. & med. uel istorum utriusuis, libr. i. coque ad quartæ partis consumptionem, cola.

Tinitui aurium succurrit, flatu omnes dissipat.

Castorei.

R Ecipe castorei, styracis, galbani, euphorbij, casia aromaticæ, croci, opopanax, nardi, ligni balsami, costi, cyperi, schœnanthi, piperis lōgi & nigri, sabinæ pyrethri, an. drac. ii. & med. olei, libr. iii. vini albi generosi, libr. ii. coque omnia ad vini consumptionem, exprime, serua. sunt qui legant ad costum usque, an. drach. ii. olei libras tres, ut Cordus. Fuch. pondere, ac simplicibus quibusdā euariat.

Ad frigidos affectus partium omnium, præsertim neruorum.

Nereij

Nerij, officinis de oleandro

R Ecipe succi nerii, libr. i. succi ros. libr. med. olei omphacini, libr. ii. coque ad succi consumptionem, cola, & reconde. Scabiem emarginat.

De capparibus.

R Ecipe cort. rad. capparum, unc. i. iridis, cort. tamarisci, seminū uiticis, an. unc. med. olei, libr. ii. aceti, alias uini, unc. iiii. ferueant ad aceti consumptionem, cola, & serua. Addunt alii scolopendrij, cyperi, an. drach. ii. rutæ, drach. i. tunc efficacius est, & completum uocari potest. Iridem prætermisere Fuch. ac Cordus, & pro ea scolopendrium: legit Dessennius primoq; loco pro unc. med. drach. ii. cum Fuchio: duplex enim est descriptum Dessennio, at nullibi folia insunt tamarisci, ut legit Fuchsius.

Lienis scyrrho, obstructioni, dolori, omniq; eius frigida ægitudine.

Ad puerorum tormina.

R Ecipe olei, anethi, chamæmeli, an. libr. med. olei rutæ, stactes, an. unc. iiii. pul. cumini, unc. ii. semel feruefac, cola, & serua.

Moschatum, officinis muscelinum.

R Ecipe olei communis, libr. vi. uini, libr. i. & med. folij, spicæ, costi, mastichæ, an. unc. i. & med. styracis, croci, mirrhæ, casia aromaticæ, ligni balsami, an. drach. vi. caryophyll. seminis balsami, bdellij, an. unc. med. nucis indicæ, drach. ii. moschi, drach. i. trita leuiter, omnia in uase duplici coque, ad uini consumptionem, reponere, obstructo uasis ore. sunt qui sine moscho perperam tradunt. Alexandrinus autem, aliiq; uariant. Fuchsius selibram, alii libr. iiii. Cordo uinum pro aqua usurpat, probandum sanè, at eius unc. vi. duntaxat accipit nos.

Roborat, calefacit, resoluit.

Hyperici.

R Ecipe summatum hyperici, unc. iiii. triduo uino odore infunde, post duplici uase bene obstructo incoque, fortiter exprime, rursus hyperici non ui contusi tantundem similiter macera, adde terebinthinæ, unc. iiii. olei uerusti, libr. med. croci, scrup. i. coque in duplici uase, ad uini consumptionem, postea exprime, à sedimento purgatum oleum reponere. Cordus terebinthinæ drachmas tres legit, Vigonius lib. 9. cap. 19. diffusius parat.

Roborat, digerit, tenuat neruorum vulnera agglutinat, & inde dolorem sedat, & conuulsionem.

Ex ladano.

R Ecipe ladani, unc. i. olei laurini, libr. i. misce.

Capillorum defluuium prohibet, relaxatum ventriculum roborat.

Frigidissimum viride.

R Ecipe olei, libr. iiii. cymarum rubi tenerimarum, foliorum violarū, semperui ui magni, & parui, cotyledonis, solani, foliorum papaueris, hyoscyami, mandragoræ, telephij, portulacæ, lactucæ, personatæ, an. unc. iiii. tere: triduo in præscri pro oleo macera, post ferueant ad consistentiam, valenter exprime, cola, colatum rursus coque ad succorum consumptionem, residere permitte, superiorem eius partem auferto, & reponito.

Maxime infrigidat, ideo phlegmonis, erysipelati, simulq; mixtis calidis affectibus summopere auxiliatur, somnum conciliat, fronti, & naribus suppositum, febrium ardentium feruorem compescit, dysenterię etiam proficit, clysteri iniectum.

Semperuium

Matthiol^o
deficitur
ab Amali
calumnia.

Semperuium: siue sedum, ex Diosc. lib. 1. cap. 77. triplex est: duo prima in magnum, & paruum diuiduntur. magnum quibusdam barba Iouis (quæ a eundem ex Plinio) dicitur, & peculiariter semperuium, in tegulis, secusq; parietes consitum, in montanis etiam nascitur, in Græcia corcyæ, præsertim vulgo anastasia, caule tamen nudo, nostrate longe maius, unde cotyledon alterum creditur, paruum vulgo v. r. m. claria, quibusdam crassula minor, iisdem etiam locis familiaris, in maceris, petris, parietibusque, in marem, ac feminam distinguitur. Mas florem gerit croceum, Maio, & Iunio mensibus, pusilla magis, prædensa, rigidioraque folia. Fæmina albo flore prædita spectatur, rariusculis foliis, crassiusculis, & aliquanto longioribus. Est & tertium genus, gustu acerrimum, in parietibus Patavini castri versus forum, cognitissimum, alia ubiq; vulgarissima quum sint. Semperuini nomen inde nata, quod nulla frigoris, æstusque inclementia obarescant, atque emoriantur. quum autem Matthiolus errare censet Amathus, quod semperuium minus frigidum sit natura, ut maius, quum magno errore implicetur, non animaduertit. quum tertium scribat Dioscoridis, exulcerans, acre, excalescens, quod quidem intelligit Matthiolus, id & si deteriore lapsu telephium esse insinuet Amathus, & de eo bis tractasse Dioscoridem, a quo tamen dissidet, quantum lepus a sue. siquidem Plinius, lib. 27. cap. 13. de Telephio egit: at lib. 25. de tertio semperuium: ex utriusque facultatibus etiam variat, quod telephium vitiligines, atq; etiam vulnera sanare possit: illud verò semperuium, cum æxungia strumas tantum discutiat, præterea ad quid eadem de re bis differuisset Dioscorides, quod & si tertium semperuium, telephium vocari asserat: non ideo idem esse tradit, ut neque lynxostis parthenium est, quanquã eodem æquiuoco insigniantur, ut capite de sampso abunde probatum est. Auerroes semperuium cuncte genus in tertio frigidum statuit.

Cotyledon, siue umbilicus veneris, nominis auspicio à lepidissima illa Dea, quæ generationis symbolum est, leporibus, & blanditijs vita præfecta, quibusdam cymbalaria vocatur, quia alterum genus eiusdem cymbalion vocari tradidit Dioscorides, lib. 4. cap. 78. non est herba illa vulgata, & sirculosa, & vetustis parietibus comæ modo dependens, lapidum cumulis agnascens, caule tenui, folio quodammodo anguloso, inferne rufescente, flore paruo subpurpureo, & subdulci, quoniam cotyledon folio est in acetabuli forn. a tornato, inuidenter concavo, breui in medio cauliculo, in quo semen inest, radice oliuæ modo rotunda. neque est alterum genus eiusdem, pinguib; folijs, latioribus, lyngularum modo densis, circa radicem medium oculi ambitum describentibus, qui onobletus Hippocratis creditur in ijs de morbis muliebribus, primum Hetruscis copiosissimum dicitur Matthiolus, non solum obstitis muris, sed ubique inter saxa produciunt, quod quia fœtillium vasorum opercula emulatur, ideo ab his copertiola vocetur. Secundum etiam in Foroliuensi quodam viridario se vidisse prædicat, & si semperuium nostrum sit, nec ideo a nobis desideratur. Quare eorum loco semperuium, plantaginem iussu substituemus. Scribit Amathus utrumque acetabulum folio crasso, rotundo, concavo, coxendicis figura, parietibus, & humectis locis herere. ac si folijs nativoque loco non differant, at Dioscoridem perlegenti, facile planum fiet leuissime herbas, atque authorum mentes expendisse Amathum.

Telephium, vulgo crassula maior, quibusdam fabaria, vel faba græca, alijs portulaca sylvestris, vel illecebra, vel inuversa (vox anygiri communior Apulis præsertim ubi & faba lupina dicitur, quod siliquis vrbane similacis fabaceas quoque emulari videatur) in vinetis, & cultis abundans, portulacæ satiuæ non dissimilis, cauliculis crassis, radicibus tuberosis, hastula regie æmulis, & complicatis, senis, septemsiue, & pluribus, folijs referta ceruleis, crassis, lentis, ac carnosiss, flore nunc luteo, nunc candido, vel purpurascens, tam apud Dioscoridis historiam lib. 2. cap. ultimo respondet, ut id esse mihi ipsi cum Fuchsio facile persuaferim, in minore scilicet herbario, quanquã nescio quo pacto 1. de cõp. med. crassulam maiorem vulgi, alterum acetabulum statuatur. quod. n. portulacæ folijs longe latioribus, quasiq; maioris sedi similibus conslet, obiectum est inane, satiuæ portulacæ comparatū. id potius obstat, quod à radice ramulos prodire scriptum est, multæ quum sint, ut supra. ut ut sit, ad eosdẽ vsus est efficacissima, & si Matthiolus huic sententiæ astipulari non audeat, præterea capite de Teucrio, eos decipi asserat, qui easdem putant.

Personata, siue arcion, officinis lappa maior, ut Hetruscis lappola, alijs bardana, vulgo nostro lauacia, ex Diosc. lib. 4. cap. 92. adeo palam est, ut omnibus facile innotescat, circa pratorum, atque agrorum margines. huius enim folio nullum penè est latius, ideo rurales nostri sub ardente canicula, fruges, aut demetentes, aut trituranter, pileos quo æstui fallant, mentuntur, semine est getta vocato, Iulio præsertim mense, vestibus tenaciter adhærescente. Est & huius altera species, folijs quasi cucurbitinis, maioribus tamen, in riguis, & fossarum extremitatibus, caule interdum vidua, olim in theatri Palilij apparatu, floralibusque scenis expectita, qui vero Arcion Dioscoridis lappam minorem officinarum putant, decipiuntur, Xanthium quum sit, in ruderibus adeo ubique cognitum, ut ex Diosc. delineatione facillimum sit cunctis indicium. hic Brasanolium euidentius hallucinatum, quam quod eius error explodi debeat, scriptum reliquit Matthiolus, quoniam in suo simplicium examine, lappam crediderit esse Dioscoridis aparine m. ne igitur tantam consequatur gloriam, ne hominem tam aperte profliget, ac perdat: vidit ne Brasanolium eodẽ in capite scribentem, præter hæc in varijs herbis lappas esse, & si veram putauerit aparinem, quum lappa omnis scapos habeat aculeatos, vestibus adhærentes, tria que eius scribatur genera, ut quedam canaria, exigua, canum pilis se implicans: altera maior, quæ & philantropos, quasi hominis amatrix, eius vestes tenaciter circumplectens, eadem etiam aparine dicta.

tertia

Ex scorpionibus compositum.

Recipe aristolochiae rotundae, gentianae, cyperi, cort. rad. cappar. añ. vnc. i. in olei amygdal. ama. libr. ij. diebus viginti insoletur, in vase vitreo operculato: deinde scorpiones à decem ad quindecim, oleo iniice, obtura insola, iterum mense uno: egressus à balneo, aut infessu, illo ungatur calculosus, in tribus dictis partibus, & in meatum urinarium iniiciatur. portio eius exigua horis singulis est mirabile, quidam priore, alij posteriore, ceu efficaciore, ut malunt. Cordus, ac Desseñnius, olei libr. i. & med. accipiunt. Fuchsius sextarium.

Lapidem renum, & vesicæ, frangit, & expellit, lumbis, reni, perineo illitum, aut per meatum urinarium iniectum: venenis quoque, ac pestilentiae aduersatur.

Scorpium: in terrestrem, ac maritimum diuiditur à Dioscoride lib. 2. cap. 10. & 11. terrestris tamen is est absolute intellectus, colorum varietate distinguendus. horum septinodi cauda venenosior est: at suo iectui proprium alexipharmacum. in cellis subterraneis, iuxta imbrices, ac impluvia diuersantur, sepe etiam in cubilibus pererrant. tam labilis, tam caduca est, nullibi periculo vacans, humana hæc misera vita, in cinerem vertuntur viuentes, fictili nouo, & mundo, luto sapientiae oclusi, in clibano calido die naturali, vel ultra dimissi, donec incineratos conspicias, singulari forma specifica, presidio ad purgandos arenulis renes, & vesicam. Anicenna ex polenta triticea vas obturat, & sarmentis vitis accensis, in clibano incinerat ut supra, lib. 5. siam. ma 2. tract. 6. Est & marinus scorpium, de quo lib. 2. Dioscor. hunc Aristotelis auctoritate à scorpina, vulgo scarpetta, prorsus differre contendit Matthiolus, & multifariam præuariat, manifestiusque errat, quam ut ut vlla possit, cauillatione defendi. quippe quod Aristotelem falsò adducit: de scorpina loquentem, sibi que incognitum scorpionem, nisi araneo, vel cephalo piscibus similis esset, Latine autem non parum nutans, eiusdem ferè generis, sed in specie, & forma, pluribus inter se differre astruit. Denique esse, qui indifferenter scorpionem scorpina vocent, quod quadantenus sibi inuicem corresponsdeant, non modo figura, sed & carnis bonitate. En igitur quam pudenti animo, quam verecundo, homo ingeniosus, ac peracutus in suam rationem reuertatur, cum propter veritatem, ac fidem, hic clamitat, his inurit, suo iudicio, sua voluntate, doctorum quorumque famam, lingua ad iurgia pruriente, sua vi, & auctoritate præcidere molitur.

Oleum de ranis.

Recipe capitum ranarum antiquarum, libr. med. in vase vitreo bene obturato, cum libr. i. olei sesamini coquantur, ad capitum dissolutionem, ut oleum de viperis. potest in totum poni ranarum euisceratarum corpus.

Refrigerat, ob id podagram, & alias arthritidis species mitigat, & incendium febrium ardentium, fronti, & temporibus illitum: quandoque etiam somnum conciliat.

Vide acopon ex ranis rubetis Aetij, Tetrabiblo 3. serm. 1. cap. 45.

Ranarum variae sunt differentiae: quaedam enim vocales, quæ videlicet ololyginem suam maxilla inferioris labro demissa, cum aqua modice recepta in fauces, superioreque intenta emittunt. ex Arist. 4. de animalibus, cap. 9. alia muta, quaedam fluuiatiles, alia palustres, magnitudine, colore, natali loco differentes: aliqua marine, nonnullæ terrestres, in reprobis viuentes, vel inter barundines, & frutices, aut subterraneis fossis: vel rubetæ, aut calamites, siue bufones appellatæ: alijs grandiores, & venenatæ, limidi coloris, vel cinerei, maculis nigris interpersæ. sunt & viridissimæ pusillæ, in sicco, vel agris morantes, vel arbores scandentes, & imbrem querulo cantu prænuñtantes, quibusdam dryopetes vocatæ. nascuntur & temporarie vocatæ in semitibus, quoque reptantes brevis sanè vitæ potissimum æstiuus procellis penè, consperso puluere obuolutæ, repente ita, & clam, ut è Cælo manare plebeis credantur, quarum omnium nullus penè est vsus. solæ in cibos admittuntur, colore è viridi subrutilo, simulque subcinereo, in aquis coaxantes, & eadem in medicamenta inseriuntur. alij virides illas, pluuiarum præsagas, de quibus paulo supra, vulgo nostro ranunculi Sancti Martini, ad maius refrigerium exposcunt. Amathus ranas tanquam venenosas, & à Mose vetitas, ab humanis abdicat edulij, quod ab his abstinentium suadeat Galenus, in lib. de succ. bonit. & vitio, quo in loco, videlicet capite 9. & si animalia ex stagnis, paludibus, cænosisque, ac turbulentis fluminibus victum capientia, carne omnium deterrima constare asseruerit, quibus cum rana includi possunt, earum tamen particulatim non meminit, nec prædicta detestatur ut venenata, sed quia prauos procreent humores, quum post hæc scripta, censura in Amathum Matthiolus, à Gale. ibidem inter cibos collocari dicet, nisi ambo me oculatiores fuerint, vel textu vsi diuerso, & si nostri vltima sint impressionis, ranas tamen

In Amathum, ac Matthiolū animaduersionis.

tamen insitas nondum legi Hippocrates autem in lib. de internis affectibus, ranas probat in tertia tabe, quod autem de Actio comminiscitur, quod ranarum ius ut alexipharmacum describat, videlicet Tetrab. 1. serm. 2. cap. 166. at Tetrabib. 4. serm. 1. cap. 36. palustres ranas inter venena connumeret, se vel nullo, aut saltem diminuto iudicio expendit. quandoquidem prius palustres ranas intelligit, communes, & victus quotidiani, pro auxiliorio medicamine. at Tetrab. 4. de rana rubeta, quae palustris vitae conditionem in terrestrem mutauit, vulgo nostro rospo: id quod tam dilucide sequentibus verbis explicuit, quum proximo capite de rubetis ranis egisset, alijs buffones vocatis, de aquaticis, & terrestribus buffonibus verba facere, quum talia duntaxat asserat Aetius. Rubeta, rana species est, quae palustris vitae conditionem in terrestrem mutauit, unde & rubeta dicta, cur se ita diffuderit non video, quum easdem illi tradiderit dotes cum Diosco. cuius etiam ordinem sequitur, lib. 6. et si cap. 55. palustri ranae noxas quasdam assignet, earum vero ius aduersus commorsos à reptilibus venenatis propinet, Tetrab. 1. serm. 2. cap. 166. Ceterum aquaticas ranas etiam in Hispania, multis iam transactis annis in cibos expeti, edulesque scimus, degustato ab Imperatore Carolo placidissimo edulio, quod primum obtulit nostrae ciuitatis decus, & ornamentum, supremus illa Caesaris Cancellarius Gattinaria, nec Italus quisquam haecenus earum esu interijt, quum tamen non modo in quadagesimali ieiunio, sed etiam his diebus quibus per Ecclesiam carnibus vesci non licet, frequentissima in mensas veniant, semestri vita in limum resolui, nullo cernente, & rursus vernis aquis renasci, scriptum reliquit Plinius, lib. 9. cap. 51. id quod verum haud esse, sed hibernis mensibus in terra latere, ac maritimis palustribus gelu expertibus, quocumque tempore veteres ranas, ut eorum fetus, quia rotundos, conspici, Aratus *ρῥοῦρος* appellat, carnes paruas, rotundas, migras, dein oculis tantum & cauda insignes, quia mobili Nicander *μοδιδας*, alij *βαρεαχιδας*, tanquam ramunculos, pedibus prioribus expectore fissis, posterioribus vero ex cauda, experientia ipsa comprobatur, ut autem, Plinium à portetosis huiusmodi mendis vendicet Matthiolus, inquit eas tantum in limum resolui existimasse, quae ex ipsius aquae & terrae putredine gignuntur. attamen ut cuique absque inuidia rem consideranti, liquido patere potest. quoniam post earum fetus in limum resolui tradiderit, aliae autem non ex semine, utriusque sexus copula affuso, nullos propterea partus educant, nec quibus vis annis exoriantur videte quid eius pariant musae.

Vana Matthioli coniectura.

Lumbricorum.

Recipe olei vulpini, vnc. iiii. olei communis, maturi, libr. i. vermium terrestrium diligenter lotorum, paropsidem, terrea patella ferueant simul ad tertias, colatum phiala occlusa per semihoram bulliant. alii lumbricorum terrestr. libr. med. vino albo lotorum, olei communis, libr. ii. vini vnc. ii. bulliant ad vini absorptionem. sunt qui non iniuria repurgatos lumbricos, vino elotos, vitrea amphora occludant, sub fimo equino tandiu sinunt, donec in liquorem oleo similem vertantur.

Olea per resolutionem varijs fiunt modis, virium sane mirificarum, de quibus scribunt fusius, qui rerum arcana detegunt, & propalant: qui quidem tibi omnino legendi, et imitandi, si fama illorum maxime es cupidus. hodie. n. chymistica arte vis quaedam in concreto, & composito occulta, ignis vehementia separatur, & sursum attollitur in capitella, vel utriculos, unde in vas aliquod delapsa recumbit, diuina sane, & omnium medicinarum excellentissima, velut in sua elementa segregata, quorum igni respondens maximarum est virium: & si nescio qui mulomedici, vulgari quadam (ut dicunt) practica se se ostentantes, ut alia prope omnia pulcherrima ipsis ignorata, ita haec quoque ceu nugatoria subsanare non vereantur. nobis vero Christi largitate, & gratia, nunc pauca quaedam, sed mirabilia illorum oleorum effecta percensere sufficiat.

De ouis.

Recipe vitella ouorum elixando duratorum triginta, aut circiter, manibus friata, in sartagine terrea plumbata frigrantur igne mediocri, mouendo cochleari ligneo, aut terreo, donec rubescant, & oleum ab his resoluatur, quod pressi cochleari largius remittent: vel iidem vitelli elixando indurati, mola frangantur, deinde in offas tundantur, & torculari exprimantur, quale in oleo amygdalino explicuimus, & oleum destillabit, vel ipsi vitelli corpulento igni imponantur, oleumque in capitellum ignis violentia tollatur, qualiter oleum Philosophorum post dicendum, quoniam autem paruo dierum numero foetet, moschi, vel ambari portiuncula, dum oleum elicitur addi potest.

Experientia plurima probatum est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem, & alia cutis vitia persanare, capillos regnere, vlcera maligna, & fistulosa, scissa labra, manus, pedes, sedem, & papillarum rimas, quas vo-

Z 2 cant

Radius Decimus

cant seculas curare, mirum in modum contusas cerebri membranas, & putrilagine affectas, à partibus sanis segregat, aurium, & neruorum, vlceraque dolores mulcet, amputis vtiliter illinitur.

Triticum, off. de frumento.

Triticum inter duas laminas ferreas mediocriter ignitas, si prematur, hoc oleū remittit, vel *triticum* excoctum vase sublimationis destilletur, qualiter oleum philosophorum, Galenus 5. de cōp. pharmac. secundum loc. cap. 7. ex Crispo, laminam aris igni candefactam accipit.

Impetigines curat, & curis asperitates leuigat, pedum, manuumque rimas à frigore excitas, cæterasque eius affectiones emendat, & ad vlcera sinus commendatur.

Sinapium, fit vt triticum, nobis vt amygdalinum.

Salubre affectibus frigidis, lethargo, obliuioni, dolori quem frigida intemperies parit. Diosco. atque Actuario, sic paratur, sinapi fracto aqua feruenti perfuso, dein additur oleum, & simul exprimitur. facit ad inueteratos dolores, ex alto id quod infestat euocans. sunt qui Mesuem admirentur, quod sinapi cum frumento nihil commune sit, nec æquali rōne, tū ex semine, tū ex frumēto, oleū elici queat. nos experti sumus triticeī inītar effluere.

Ex ligno iuniperi.

Fictile vas vitreatum in foveam ponatur, & supra id aliud fictile angustī orificij inuersum, recentibus iuniperi lignis, minutimq; incisis plenum, cui subducatur lamina ferrea foraminibus perniā, vt destillet liquor, & ne ligni segmenta delabantur, bene autē aptentur, & luto sapientiæ circumlinantur fictilium orificia, ne quicquam expiret postea inferius fictile vsque ad collum superioris obruito terra, & sacio pauimento. ignem circa, & supra fictile superius accendito, atque ardere finito aliquot horas, postremo liquorem qui destillauit aufero, cuius vsus est in purgandis sordidis vlcibus.

Emendat cutis infectiones, serpiginem, cancrum, vlcera maligna, qualia quæ in tibiis, & cruribus quorundam, malum mortuum recentiores vocant.

Hac arte oleum ex pineis nucleis ad erugandam mulierum cutim, ex ligno sancto, ad morbi gallici dolores, ac vlcera, alijsque lignis, ac fructibus succosis, ac pinguibus, elici potest.

Fraxinimum eodem modo fit, & eadem potest: præterea splenicis inuat.

Ex gagate sacratum.

Fit ex gagates lapidibus, quomodo oleum iuniperi, vel sublimatione mox dicenda.

Demoniacis, epilepticis, paralyticis, spasmicis, thetanicis, artritidis, ab vtero suffocatis saluberrimum, conceptumque adiuuat.

Gagates: ex Diosco. lib. 5. cap. 92. præferendus qui celeriter accenditur, ex odorem bituminis reddit, niger est plerumq; solidus, crustosus, perquam lenis, in Cilicia nasci solet, qua influens annis in mare effunditur, proxime oppidum quod Plagiopolis dicitur, vocatur autē & lapis, & annis gagas, in cuius faucibus hi lapides inueniuntur. Galenus 9. simpl. se nihil huiusmodi vidisse narrat, & si parua nauicula totius lyciæ littora legerit, crustaceos verò lapides, & qui in ignem additi exilem flammam ederent, cōplures ex Cælesyria asportasse. nunc in Germania tribus ferè milliaribus ab Ispurch non longe ab Aenoponte reperitur: in Flandria, ruberrimus dicitur, & Germanica voce Tirschemblur, nec esse pissasphaltum, ait Matthiol. vt opinati sunt cum Fuchsio plerique. quod igne non liquecat, sed ligni, vel tedæ modo comburatur: ideo lignorum inopia cōmuniter pruna ex eo succendant, vocant. n. steinkol. Nos quidē Diosc. elicere nō possumus pissasphaltum picis, ac asphalti more liquefcere, ceu tradit Matthiolus, hinc aliquo vmbone sustineri Fuchs. posset. quum aut vulgatissimum gagatem scribat Amatus, ex quo imagunculas pecciori, vel galervis affixas afferunt Cōpostelani peregrini ad religionis ostēta, quod ex lapide sint nigro, crustaceo leui, quod igne facillimè accenditur. Matthiolus cōtra, succini genus esse putat, id quod quum bituminis genus doctis plerisq; predatur, videat quæ scribit. In Brixiano agro foditur in Italia, idēq; est quod ambra nigra vulgi preearijs coronis consueta, accensa bitumen olens, & si hodie ēt offeas, rupeosq; globulos, odoris omnino expertes, falsò ambra vocent: alij bitumen, si tā durū fuerit, vt poliri queat, gagatē appellāt, vteruis accipi pōt. si quid vis ex Alb. mīde lib. 2. cap. 7.

Philosophorum naturale.

Duplex est: aliud spontinū ex minera, aliud maritimum ex insulis, & scopulis fluens. Naphta dictū subalbum. Optimum est subrubrum, medium subnigrum, & crassum pessimum.

Naphta ex Diosco. lib. 1. cap. 81. à Babilonijs vocatur bituminis colamen, colore candido inuenitur, & nigrum, vis ei ignium rapax ita, vt ex spatio protinus in eam transfiliat: ad nos non transire creditur, at Petroleum dictum ex Foutre Neapolitana, & Mutinensi loco, præsertim in monte xilio alijs xibito etiam seaturiens, nigrū, & candidum, & rufum, vulgo oleo de sasso, quoniam è petris, & montibus, in fontes eliquatur.

eliquatur, & vi aquæ sursum fertur, ut in quibusdā è saxo ipso emergere videatur: vel ut quidam volunt, eliquatū terræ, seu saxi oculata natura bitumen, & in oleosam materiā resolutum, multifariam adulteratur à circumulatoribus, ad quorum præstigiaturas utilis circumfertur, quibusdam oleum S. Caterinæ, cuius vis ita ardens, & ignis naturæ cognata, ut propè ignes sulphuris modo acceditur, adeo tamen fetidum, ut stercois diaboli qui busdam vocitetur: quod si purum, & impermixtum sit, non minoris virtutis quàm naphtha, aut bitumen censebitur, cuius species rationabilius concedi poterit, quàm asphaltum pro vero quibusdam in off. creditum, è pice, huius; olei sedimento cõpositum. Nigrum, flauum, crassius, in agro Brochdorpiano, & Brunsvicensi gignitur, in Saxonia quin & Zacintho, circa Dirrachium, & Appolloniam, fontes sunt eius multitudinem cum aqua volantes naphtham accuratissime describit Bellonius lib. 3. cap. 5.

Philosophorum artificiale, siue de lateribus.

Recipe lateres ex terra rubente multum antiquatos, in frustra comminutos, carbonibus non fumantibus accende, donec igniti rubeant, tunc choncha oleo rosmarini, vel antiquo, claro, plena exingue, & quod fieri potest oleo imbue, sicca per se in casulis, post minutissime tere, & uasi per sublimationem destillandū, tradde, luto chymistarum, id cum capitello committe, carbonibus in fornace accensis, coque donec oleum destillet in phialam vitream, naso imo capitelli agglutinatā, quam exacte obstructam reconde, & serua: quanto. n. antiquius, tanto valentius.

Veterum omniū consensu effectibus secretis non paucis est efficacissimū, nā calefacit, siccit, essentię tenuitate in altum penetrat, digerit, proinde materiā omnem excrementosam cõsumit, ob id epilepsie, paralyti, vertigini, obliuioni, & lenis, renum, vesicę, vteri, neruorum, articularum omnium, & reliquarum partium neruosarum doloribus frigidis, maiorem in modum confert.

Lateres ex terra in lapidem durati ad struenda adificia: vel tegule ex quibus cooperiuntur, quibusdam noui, qui nondum aquam sensere præferuntur, quia oleum melius imbibant.

Balsaminum primum.

Recipe myrrhæ, ligni balsami, nucis Indæ, añ. vnc. med. hyperici, vnc. i. tere, in massam redige, cum vnc. v. olei veteris, resinæ abietinę, vnc. i. & med. moschi, gr. v. ambari, gr. iij. olei philosophorum, vnc. i. destilletur capitello, more aquæ ros.

Eiusdem cum balsamo facultatis, eius defectum supplere potest.

Gulielmus Placentinus 4. Practica, cap. 20. de oleis, ad finem destillationis, recluso operculo, moschum, ac succedentia addit. Fuchs legit carpobalsami, ac hyperici, drach. ij. & moschi, gr. iij. ambaro omisso.

Abies, picea, pinus, pinaster, larix, tæda, cognata sunt arbores, tanta natalium mistura, ut nec facile discernantur in fronde èt à peritis: quin Plinij ætate nō satis constabat authoribus, quod cuiq; generi in his plantis tribuendum esset. Tanta tunc erat rerum, & authorum incerta historia, tanta istorum similitudo: quippe quod ex Diosc. lib. i. cap. 74. pinus, & picea, generi eidem ascribuntur, sed quandā flagitant species distinctionem, nam pini materies, & crassior, et lenior, et excelsior est, folijs multis, pinguibus, flexisq;: picea folio tenuior, magnitudine minor, erectaq; minus assurgit, conum minorem, horridioremq; nucleum, ut pleraq; alia expromit, fusiissime à Theophr. explicata, 3. de hist. plant. cap. 10. Abies verò, quam in masculū, & fæminam distinguit Theophrastus, lib. 8. capite prædicto, & picea, adeo emulæ sunt, ut nisi accuratius perpendantur, interuolci nequeant, proceritate, magnitudine, ramis velut brachijs, crucis instar, ad latera tantum utriusq; miro ordine inuicem respondentibus, paulo oblongis, crebris, rigidis: picea tamen frondibus est abiegnis multo atrioribus, ut quæ latiusculæ, moliores, leniores, minus etiam pungant. præterea picea cortice nigricat, ramis ad terram magis inclinantibus, fractu cõtumacibus, at valde obsequiosis. Abietis cortex albi- cat, flexus facile scinditur, certa meatuum rectitudine, piceæ resina inter corticem, & lignum obdurefcit, licet larignæ instar effluat nonnunquā: ligni deniq; materies picea multo speciosior, utilior, venis rectius excurrentibus, minusq; nodosis: ex abiete tã mare quàm fæmina, eximius liquor ille perfluit, vulgo nostro abiezze, alijs lagrimo siue olio d' auerze, Augustensibus vnde legitimus ad nos transit, bigion, corticem inter, & corticem, limpidus, clarus, transparens, valide fragrans, atq; amarus: globis quibusdā prætumidis, humore eo loci subesse indicantibus, rarus sanè videlicet impermixtus. Quandoquidē lucelli gratia impostores, larignā resinā expurgatam huic admiscere consueverunt, peiusq; eandem abiegnæ loco diuenditare, at dolus facile prodit, siquidē abietinus, liquor minus densus, fragrantior emulcat odorem, gustu magis amarescit, annuus verò quadantenus flauescit, cogiturq; hanc Dioscoridi, ac Pli. ignotam, facile conijcimus: quod liquida abiegnæ non receduntur. pini verò & abietis differentias, vide ex Theophr. 5. de hist. plant. cap. 2. pinus verò, & pinaster, hoc est sylvestris pinus, cuius ut etiā picea plures sunt species, mira altitudine, et à medio ramosa sicut pinus, in vertice folium habent capillamenti modo prætenue, longumq; & mucrone aculeatum, conis lignosis, frequenti nu-

Matthiol⁹
nugatur.Bellonii
bellum in
Matthiolū.

Strobylos

camento in turbinatam effigiem cōpactilibus. Theophr. 3. de hist. plant. cap. 10. et 9. de hist. plant. cap. 2. pinorū aut verius picearum aliā urbanam, aliam sylvestrem, & huius alteram Idēam, alteram maritimam assignat: alijs ēt sylvestris mas, ac femina, ac tertia sterilis, Arcadie incolis aliter: maritima vero fructu rotundo, breui, debiscere: montana autem oblongiore, viridi, minusq; hifcente, tanquā sylvestriore, quibus sanē suo in clymate quotidianum experimentum repugnare cōtendit Matthiolus: quod sylvestres pini maritimis Senensibus familiares, fructum gerant dodrantem altum, pyramidalem, solidum ita, & cōpactum, qui suapte natura difficile dissiliat, ceu in ananijs, Tridentinisq; montibus, ubi horū ingentes sunt sylvas, fructū esse paruo, & breui, qui siccatus statim hifcit, atq; ex arbore decidit, cuius speciei quum alios fructū variare notaverit, regionum varietate, plura quum sint maritimorum genera, ut quidā sylvestres, in Pisariū maritimis, breves, rotundasq; nuces edant, cupressi modo. præterea ex allobrogis montibus ad nos allati, fructū sint pyramidalis, & Theophrasti historiæ cōformes: quum in alijs, aliter Græcorum cælo enenire possit, nimirum multa de re minime dubia loquitur Matthiolus. sat erat dicere, huius conos à picea differre, in cuius genere sola femina fructum parere dicitur, quod longi sunt, ita crassi frequentius, ut manum cōpleant; squamis tenuibus, & à se se resolutis, sic ut sub his, nuces videri queant: at breviorē, latiorēq; esse pini conum, et pyramidalis figurā, crassiorē, lignosiorē, & magis cōpactum, quo nuces perspicī nō valeāt, nisi in clibano, vel feruidis radīs expositi, hinc, atq; illinc, non exiguo fragore profiliant. At tamen quum Græci sermonis peritissimus credatur, pro stomia ingenij, ac iudicij sui magnitudine, Theophrastum non intelligit, ideo illi dissonat, nec sistit, quum Petrum Bello nium Græcæ linguae imperitum non iudicat, mox alterius pagina tergo, verum vulgaris peritiæ temerarium, iactabundū, dignitatis alicuius cupidum, potius quā veritatis studiosum prædicat. hæc ne sunt nugacis, pestiferi, ac rabidi blateronis indicia, hæc ne inaudita insolentia, noua aduersus eum malivolentia, qui tanto cum discrimine, tot oras soluit, ad finitimos penē orbis peragratus est, nec eum nominat. quid, n. in me expectabo? nonne insolentiorē, arrogantiore? qui optimum quēq; lancinare, omnium famā arrodere, ac impinē conscindere arbitratur, ut nescio vnde Matthiolica superbia me isthuc adegerit, ut solis minacibus verbis, illius sentētias propulsare videar, quod re ipsa mox mox experietur, et si præsentī hac breuitate, ne dicā obsecuritate, & notivōs forte appellabor, uti olim Heraclitus Ephesius. Nempe negaturus ne est Matthiolus? apud Theophrastū talia loqi, πικρὸς γὰρ τὸ μὲν ἡμερὸν ποιεῖται, τὸ δ' ἀσπίον: quin in nominibus, πικρὸν Latinis, picea est, πικρὸς pinus, nec secus veterum, recentiorumq; Græcorum auctoritate cōprobabit. Quandoquidē & Ioannes Iordanus in Theoph. nuncupatoria, huiusmodi Cææ abusus animaduertit, nec quia Theophrastus, τὴν πικρὸν, nucem σπορικὸν vocet, ideo πικρὸν nomine, de pinu scripsit: nam pitydes appellantur, pinorum, piceæq; fructus, qui in conis inueniuntur, ex Diosc. nosq; nucleos pini vocamus, fructus eius qui edendo sunt, quidam etiam strobilos Græco potius nomine, quā Latino, forte Gal. auctoritate, 2. de alim. facul. cap. 17. cui inquit. appellant autē nunc Græci ipsum nō conon, sed strobylon, quibusdā tamen hunc conon, fructum cocalon, & strobylon vocari scripsit 7. simp. ueluti cocalon ab authore 4. de viēt. rat. in acutis, cōmento 70. conon magis ab antiquis appellari, uti à recentioribus medicis propē omnibus strobylon, ut ēt 7. de cōp. med. secun. loc. cap. 1. quamuis in lib. de suc. boni. ac vitio, cap. 4. à veteribus ēt strobylon, ut conon appellatum scribat. multiplex sanē vocum varietas vnde coacti, ne continens ac contentum denotarem, relicto cōi vocabulo, nuces piceas ferruginea tunica vestitas proferēte, nucleos pineos appellauimus. hæc q; ex Gal. apertissimē Matthiolo, repugnant, quod strobilos vetustioribus Græcis ac Theoph. piceæ conū significabat, recentioribus autē ad nucem piceā abusiue translatam sit, nec tenet Matthioli argumentum: tametsi strobilos Gal. inter cibos enumeretur, ideo piceæ fructum esse non posse, atate longe diuersā, Theophr. Galeniq; nomenclatura. quod autē picea nunquam visa sit urbana, nisi in hortis pro spectaculo, ea et si montes amet, satam magno coriariorum quæstu, in Allobrogum planis, sylvas sibi adoptasse ignorat Matthiolus: ut inter eas recti, magnitudinisq; discrimina relinquam, quum alia firmo, debili alia pediculo inhæreant: nec piceas Idæ Troadis, aut Cretensis, seu Lissæ, Illyriæ, et Gallogræcas viderit, nec quia Italici, vsus pix, ex pini, tæda parari cōsueuerit, ideo falsum erit, ex piceæ tæda picē fieri posse, apud Cretenses potissimum. Quippe quod Theophrastus, 9. de hist. plant. cap. 2. à Bello. diligentius quā Matthiolo percursus, & si rarum quibusdā tamen ē picea, cedro, & palma, atq; terebinthum apud Syros largiri inquit, quod si ad huius duelli elucidationem singula prosequerem, si scrupulose perpenderem, non satis multa, nec plura quā ratio postulare, in arenam producerem, ceu quando quum Bellonio bellum rursus instaurat, quod pinum Tarentinam, Plinij, pinastrum esse censet, ex quo mira altitudine, non modo in montibus, verum quoque in planis prouenit. at Bellonij pinastrum humilior est, & plana montium supercilia prorsus respuit, nec alibi quā in excellentissimis montium ingis producit. Bellonius autem non sic, sed ad pini altitudinem plerumque attolli, atque ad eandem crassitiem extuberare. propterea quum Tarentinum id Plinij, cuius non ignorauit sententiam, bis ab eodem propositam, pro pinastro habeat illegitimum esse Plinianum pinastrum pro comperto accipit, quia in planis prouenientia, & suburbana, domitæque, haud æque videantur illi sylvestrium nomine digna, ex Theophrasto, 3. de historia plantarum, capite 3. atque indomita, ac semper montuosa, hic propterea non erubescat ad eam, sed paululum subsistat Matthiolus, nec mirum illi videatur, si huiusmodi arbor Græcis incognita scribitur: sique eorum nemo pinastri huius meminisse traditur, Græca iccirco Theophrasti verba depromere ne laboret, probaturus pini sylvestris appellationē, quum Bellonius ipse, in hæc proruperit.

ruperit. picea à sylvestri pino, i. pinastro, longissime abest, itidem in fine iconis pinastri ex Pli. id aut pinum toto habitu mentitur, cui tamen duo tantum sunt folia, pinastro quina: Vterius quum Bellonij picea non satis sciat, imagine, & notis, pinastrum quempiam Matthiolo intelligere videtur, eiusq; sapinum piceam proprie referre, quoniam Plinio teste, sapinus non est per se arbor, sed tantum abietis pars. attamen quum in picea plinianū loquatur Bellonius, ex Theoph. mente, nec ad pinastri aliquod genus à Matth. depictum alludat, nec sapinus Bellonij ad picea eius iconem, à quibus equidē tantum distant, quantum veritas mendacio, & tenebris lux, videat ne non Bellonius, sed ipse temeritate ducatur. quoniam tamen si sapinus enodis abietis pars dicatur, & superior nodosa susterna, lib. 15. cap. 10. nucum pinearum genera enumerans, tertium sapineum vocat. Colum. etiā lib. 12. cap. 5. scribit: alij nucibus ardentissimis sapineis idem efficiunt. ex quibus infernam partem enodem significare nō possunt: nec suis temporibus indiscreta, ut par erat, distinguere potuit Plinius, ideo sapini nomine abietem feminam vocat Bellonius. quo quidem nemo hactenus, de coniferis arboribus diligentius scripsit: id quod ingenui, ac candidi, æquis examinabunt calculis: quanquā dira ita perfundatur erymi Matthiolus, quia hac in re minus exercitatus, hoc laborat, hoc instituat, ut honestissimos, integerrimos, diligentissimos obscurer, corrumper, contamine, ut multiplices eruditissimorum virorum labores, infanda loquacitate, pudendis contumelijs sibi iugare videatur: ceu quum gelasiniis dentibus, labijsque extensis, Plinium deridet, nec solo murmure, sed etiam clamore, dedecoris omnia plena deducit quod pini scandulas, omnium resinam ferentium durabiliores scriptitauerit, non plus pudoris, quam consilij, non minus audacie, quam leuitatis ostendens. Quandoquidē eodem in capite asserit Plinius, laricis materiem præstantiorem, ni incorrupta, humorisq; contumacis. tamen si ex Vitruvio, pinea opera permaneant ad eternam diuturnitatem. quum igitur inscitia arguendus non sit, at vobis repugnantia, illum tamen id facile excusat, quod eius ætate resinifera hæc planta, pini, aut pinastri nomine complectentur: nam per pinum laricem etiam comprehendere Theophrastum, non vnico Hermolai in Palladio, sed Ruellij 1. de natura stirpium, cap. 91. Brasauoli quoque, ac eruditiorum omnium testimonio, palam est idq; interpretum vitio, quia eadem nota larici penè omnia ascripsit Plinius, quæ pino Theophrastus: hincq; Theodorus Gaza, πῖττω vertit abietem, laricem sapissime piceam, ἐλάττω plerumque abietem, nonnunquam pinum, πύκτω ferè pinum, interdum piceam, ut πύκτω nunc tædam, nunc piceam. præterea 5. de hist. plant. cap. 7. pinus omnium ferè maxime viribus valet, & ad usum ædificatorium spectabilis, eadē potissimum est laxitatis, rectitudinisq; meatuum causa: at plura abietē expedire tradit, capite subsequenti: quumq; non constaret authoribus, quod cuiq; generi attribueretur, quod ipse romano discernit iudicio, quum exquisitus sermo non admodum tempestiuus esset, in capitis initio, rem deinde ut par erat enucleauit Plinius, paulo infra: quodque & laricis morbum esse scripserit, si tæda fiat, quod pino ascriptum est, ex Theoph. si per laricem pinum vnā comprehendere, non esset quo reprehenderetur. præterea Theophrastus, ut interpretantur 4. de hist. plant. cap. 16. laricem sterilem esse, caccamine ablato, scriptum reliquit, id verò aliud non est, quam tædam fieri. i. infructuosum: quid n. aliud est tæda, quam pinus. larixque steriles &c. nō igitur tanto accusandi pruritu, tot se flagitijs, ingurgitet Matthiolus, qui serie in Latino mutata, alias præter pinum arbores esse, quæ in tædā contabescant, sui erroris cōplex fateri coactus est, & si magis quam cæteris, proprium pini affectum crediderit. Deniq; quum Plinium cœcutiuisse tradiderit, quia tædam propriā et per se esse arborem, censet, quum laricis morbum esse tædā dictauerit, non igitur per se, verum sterilem effectā, tanquam alteram representat, re iam omnibus cognita. at quum Ruellio quoque, inuenit, quod laricē non secus ac pinum, folio haud esse deciduo testatus est, quod secus euenire insinrando deponit, non animaduertit ex Theoph. 1. de caus. plant. cap. 12. quædam propter suam naturā, alia propter loca, idem aliquid sortiri, nam & nonnullis in locis folia nunquā amittunt ficus, et vua. quo circa, & si in Germania, etiamq; alicubi hieme defrondescent, foliorum deflunia perpetientes, possunt alibi secussumis etiam gelicidijs, perpetuo vivere, ut infra. nec ideo leni indiligentia carpendus. Quibus autē Plinium taret argumentis, pascatur, delectetur, perfruat, Matthiolus: quum præsertim cum non esse audiendum, ut nec Vitruuium, ac recentiores quosdā, qui laricem ignibus inuictum, neq; flagrare, neq; in carbones recidere, sed veluti calcarium saxum, alijs ligni succensis exuri tradiderint, id quod & si vanum esse conuincatur, in laricibus hodie vocatis, id saltem non erat silentio dissimulandū, Ruellium in hæc prorupisse. Vitruuius larix, quæ tædā deiecta sit, vernacula municipibus ripariū Pado, vel forsitan incognita, vel pinus ambage cōprehensa creditur. Nempe ex Vitruvio: larix qui non est notus, nisi his municipibus, qui sunt circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici, in expugnatione larigni Castelli, à Cesare fortuito cognita, igni illæsa, per Padum, Rauennam portari in Colomiam, Fonestri, Disauri, Anconæ sunt autem hæc arbores folijs similibus pini, materies eorum prolixa, tractabilis, ad intestinum opus non minus quam sapinea: ex quibus, quum præsertim non multam contrahat cum pino cognationem Matthioli larix, atque ex Plinio, lib. 16. capite 25. nullo flore exhiberetur, nec propterea sterilis ex eo sit, quum natales recursum annuos, pomorum versicolori nuncio promittere dicatur, ut perperam in eum conspuerit Matthiolus: hinc nimirum si larix Vitruuij flammam non recipiat, nec carbones remittat, perpetua fronde vireat, nec Casareæ ascribendum ignariæ, qui languidam cremiorum flamma, fascibusque dense Castelli contignationi admotis, ea ratione igni inuictam tradiderit, nisi rursus expertus sit, ignis vim euasisse, atque iniustam substituisse, nec aliter suscipere, quam lapidis calcarij instar: quod si larix, cedrus magna fuerit, ut graui quadam verborum maiestate, Apolloniatico

Sapinus.

Susterna:

Bellonij
Matthioli
TheodoriMatthioli
obiecta di
luetur, Pli
nio defen
so.Ruellij la
pus.

Timonis stylo, astruere non veretur Melchior Guilandinus, bastam ne erigeret? congregaretur ne de statione depulsus Matthiolus, qui ad meliora docenda se accinxit, in nouissimo uolumine, serie priori, ut potè falsa, atq; inepta, hunc in modum derelicta. Cedrū et si duplicē referat Theophrastus, Galenus, Plinius, nempe maiore, et minore: maior omnibus est arbor eximia magnitudinis, ac proceritatis, atq; à minori planè differens, materie, cortice, folijs, & fructu: id quòd verum haudquaquā fuerit ex Theoph. 3. de hist. plant. cap. 12. 5. de hist. plant. cap. 9. vti ex Gal. tam 7. simpl. quàm 2. de aliment. facul. ex quibus flore ac fructu non distant. propterea veritatis intrepidus defensor, non multis interiectis lineis, Theophrastum, ac Diosco. admiratur: quòd scripserint indifferenter cedri genus omne, fructum edere iuniperi baccis similem, crassiorē. hos tamen perbelle tutari poterat, quòd Plinius, lib. 13. cap. 5. quum scribit: & in ea antecedentem fructum occupat nouus, ex Theoph. male surrepta, & iunipero debita, in cedros ad vnguem transfuisse, 3. de hist. plant. cap. 6. cuius propositionis inuentori Guilandino, plurimum deberemus, nisi proprio loco huic incognito, iuniperis eadem reddidisset, 16. lib. cap. 25. illis vero semen cupresso simile addidisse, ad Libaniam, hebraicamque cedrum alludere volens, folijs capillatis, lariceis, pincis breuioribus, minime tamen aculeatis: quam quidem non cognouisse, nec describere voluisse Theophrastum, vel illum secutum Diosco. facile assequi possumus. Plinium vero cedrelaten appellasse, de quo etiam lib. 24. cap. 5. lib. 16. cap. 24. at suis circuitionibus cœcutientes ita obuoluit, ita intricat, vt nihil emolumenti, nihil frugi denique afferant: quum coniuuentibus oculis multa pratereant, propria dogmata destituere cogantur, non prius scripta sustinent, verum ita dissimulent, vt ab huiusmodi prouincia desistere, sepe, ac sæpius proposuerim, quum nihil lucri, sed tediū multum, non sine maximo mei temperamenti damno, tot interpellantibus ægris, in hoc scribendi genere nancisci videar. nec sciuerim quo genio impellar. at postquam in palestram concessimus. Eia quum Diosco. agaricum ἐπὶ τῶν κέδρων nasci dicet, ex Plinio in marem, ac fœminam laricem partiantur, lib. 16. cap. 10. fœmellamque esse vulgarem laricem, ideo mari non omnibus notis respondere, cedro videlicet hebræo, è quorum plurimocius nomenclationum aucupijs, non sine periclitatione aliqui diligentissimi parum probè sensere. Quandoquidem quum laricem absolute cedrum magnam dicet Guilandinus, quàm infirmo fundo, quàm leuicula opinione nititur. Primum quippè larix vulgaris floret, & fructifera est, id quòd Plinio in cedro magna aduersatur, altera perpetuo viuet, altera nequaquā, ex altera cedria prodit, viuencia corrumpens, ex hac celebris illa resina. nec propterea Bellonii sententia aliqua ex parte acquiescendum: quum 1. de arboribus coniferis, cedriam ex quauis resiniferarum materia, videlicet picea, larice, &c. modo pinguis sit, promiscue fieri posse scriptitat, Plinij præsertim autoritate, lib. 16. cap. 11. vbi & Matthiolus, Pliniano codice mancho vsus est, ideo robusti pugilis instar, & si acriter adeo Bellonium percutiat, vt iam præ vertigine calliget, ac vacillet; ait tamen ex Plinij verbis, non aliud intelligi posse, quàm quod Syrii liquorem illum credrium vocauerunt, quoniam olim ij ex cedro tantum, picem suā conficiebant, vt ea in Europa è tēda sit: cui tamen maxime refragatur Theophrastus, & vulgata mercatorū sententia, lib. 9. de hist. plant. cap. præallegato: illis equidem omnem deterisset caliginē, codicis nostri lectio, quæ ita habet. hoc ex cedro in Syria, cedrium vocatur. præterea omnium autoritatibus prætermisiss, quum 1. de medicato funere, cap. 3. cedria teneras carnes expedite, & citra dolorem exedere faciat: nostræ autem resina quotidiano experimento, manifestissime illi repugnet, maximo errore cedriam intra corpus assumptam, exulceratis pulmonibus commodum afferre, alijsq; id genus morbis mederi consuluat id quòd ex Plin. facile discere potuit: quum autem trabes Ephesii, atq; Vticensis templi non ex Græcorum cedro, sed ex hac magna, neminem inficiari posse persuadent. vanum equidem est, quum ex Theoph. 5. de hist. plant. cap. 9. vbi materiam vnamquāq; pro loci natura, suam obtinere differentiam explicuit, cedrum mirandam assurgere, eam videlicet fructu iuniperino, tam lucide aperuit, vt nimirum si ex hac trabes, statuæ ac columna olim extruerentur, vti etiam ex mascula larice, quam Plinius cedri nomine dignatus dici posset, nisi montanam Plinium Theophrasti intellexisset: re cum hebræis non satis explorata. propterea & vulgarem laricem, cedrum quoq; Dioscoridem vocasse, cui scilicet agaricū innaſcitur in annosis duntaxat, neque omnibus, idq; longe maiori, solertia à Bello. quàm Matthiolo discussum reperies, cedrus hebræa fructu est abietis more squamoso, lariceos, crassitie superat, folijsque, nec ligno aque rubente.

Bellonii
opinio re-
iecta.

Matthiolus
hallucina-
tur.

Fuchsi, ac
Ruelli la-
bes.

Larix, sola inter resiniferas folijs hieme deciduis, arbor est magna, excelsæ vastitatis, abiete humilior, interdū coequalis, crassi corticis, profundis, biuleisque vndiq; scissuris, intus rubens, ramos circa truncum gradatim depromens, obsequiosis, lentisq; salicis instar virgultis, coloris flauescens, odoris nō ingrati, folijs villosis, è quibus panicularum modo nucamenta dependent, pectinum modo, pinguib, & densis, circa ramos creberrimis, oblongis, mollibus, comosis, pineis angustioribus, non aculeatis, floribus inuente Martio, è frondium cacumine purpurascens, mira, elegantiq; naturæ industria comantibus foliolis annexis: & si Fuchs. nullo ex hilarari flore scriptum reliquerit, ex Ruel. deceptus fructu cyparissie cono non absimili, anniculo tam firme hærenti, vt recentes cum vetustis arbori insint, ex onis caudice magno longoq; terebro ad medullā vsq; pertuso, emanat illustris illa resina, de qua cap. de terebinthina discussum est. ad nos è pini generibus resina prædensa, & in massas conglobata, conuehi iā diu consuevit: & si liquidā olim è Gallia, atq; Hetruria, cōmigrasse notauerit Diosco. vt quæ vtribus liquida forte defereretur, dehinc sponte quo nunc cernitur modo spissescat, vti ex Theoph. 9. de hist. plant. cap. 2. quumq; strobilinā resinā pinea acriorē asserat Gal. 8. simp. unū idco

ideo nō esse colligi posset, strobilūq; aliā esse arborē, gracile, succintiorēq; & enodē, lyburnicarū ad vsus, pene sine resina, vt ex Plin. elicitur, stibulas fortasse vocare, lib. 16. cap. 10. vel quā resina ex pini trunco, atq; nuce resudet, ad harum distinctionē, pineam trunci, strobilinā verò nucis vocasse resina arida cum cera immiscitur, liquida ante omnia alia, ipsa priuatim decoquitur, nisi admodum paululum eius assematur in medicamentis.

Balsaminum secundum.

R Ecipe terebinthinæ, libr. i. thuris, unc. iiii. gummi heleni, libr. med. baccarum lauri, unc. iiii. mastichæ, galangæ, caryophyll. cinnam. zedoariæ, nucis myristicæ, cubebæ, ligni aloes, an. unc. i. trita exquifite commisce, destilla igne lento, & exeuntem aquam bis iterum destilla: tertio enim manabit oleum balsamo æquale: quod si pluries repetatur destillatio, tanto etiam præstantius reddetur.

Gummi heleni, siue elemi, quasi enemi, verius resina, quia igne statim liquefit, quod gummi non vsu venit, nisi addito aceto, aut vino, odorata valde, ex qua nam planta resudet, incompertum adhuc est. quidam oleæ Ethiopicæ lacrymam dixere: at quia rufa vix est, nec scammonij similitudine, nec concreta stillicidijs exiguis, mordacitatis expers, ideo nullam cum eo communem notam habet. nos quandoque sufficati sumus, lacrymam esse oleæ maritimæ, qua medici sistendo sanguini medicamentum laudatissimum componebāt Theophrasti seculo 4. de hist. plant. cap. 8. ideo enemi postea vocatum, ex Plinio lib. 12. cap. 17. quicquid sit præstantissima in capitis vulneribus omnium experimento probata est, & ad caluariæ fracturas cantatissima.

Balsaminum tertium.

R Ecipe myrrhæ, aloes, nardi, lacrymæ draconis, thuris, mumia, opopanacis, bdelij, ligni balsami, aliās fructus, ammoniaci, sarcocollæ, croci, mastichæ. gummi, stacte, an. unc. ii. quibusdam drach. ii. ladani, castorei, an. unc. ii. & med. moschi drach. med. terebinthinæ, pondus omnium, destilla ut aquæ ros. Fuch. legit moschi, drach. i. & med.

Quoduis istorum paretur, non erit inefficax, verum secundo loco descriptum, facilius fiet: quod si ad hoc requisita præsto sint, multo erit præstantius: id enim tertium Mes. refert, cap. de pass. cordis in vnctionibus, est, que Aponensi ascriptum. Sunt qui parent hoc modo.

Terebinthinæ, libr. i. laterum recentiu, imbibitorum, & friatorum, vt in oleo philosophorū, mastichæ, styracis, sing. unc. i. commiscet, vitreis amphoris destillant, & tertium liquorem veluti optimum seruant.

Terebinthinæ.

R Ecipe resinæ terebinthi, siue larignæ, libr. iiii. impone capaci retortæ, seu vitreæ cucurbitæ, & arte destillatoria elice, primo autē cum aqua exhibit oleū, & clarum, secundum aurei coloris, vltimo fuscum, & crassum, vnumquodque per se auferto, & reposito. Dioscorides ut laurinum, ad lentiscinum parat.

Confert omnibus ægrotudinibus frigidis, & maxime neruorum. nobis ad asthma singulare.

Sulphureum.

R Ecipe sulphur ignem non expertum, vre sub campana vitrea, aut filicea, in medio vasis plani constitutum: quandoquidem inter vrendum vaporem crassum remittit, quod concretum in vas planum destillat.

Alio modo.

R Ecipe sulphuris quantitatem sufficientē, asperge aqua vitæ, ex qua eius ignea consumitur substantia, post destilla ut oleum philosophorum.

Id pudendorum vulceribus, putribus, rebellibus, & deploratis, in hispanico morbo vtilissimum.

Vel sic.

R Ecipe sulphuris flauī, terebinthinæ, an. unc. iiii. olei ros. libr. i. coque igne lento, cum uini odori, unc. ii. ad uini consumptionem.

Scabiem delet, ficit, extenuat, dentes dealbat.

Tartari.

R Eci. pulueris tartari, lib. ii. reponē fictili in fornace, donec exustū sit, tunc acetō macera, post lineo panno inuolue, & deinde stupis aqua humectatis, sub cineribus occlude, dehinc tribus diebus scutella decliui impone, uel in sacculum pyrami-

pyrami-

pyramidalem iniice, arctiusq; compressum, obscura, & subteranea cella suspende: sensim enim liquorem olei instar ex se se acerrimū remittit, alij aluminis portunculam addunt: quiddam lintheolo inuolutum tartarum, aceto vino ue pramaceratum, prius conterunt, in penuario suspendunt, & nisi sponte emanet, validissime exprimunt. uitrea amphora seruant, clarus enim est liquor non quidem oleum, at acerrima quædam aqua, ad faciem tergendam, & erugandam, ad caluiciē inbibendum, pilos restituendos, alij tartarum non vstum accipiunt. Legitime vstionis experimentum est Dioscoridi lib. 5. cap. 79. at aereo nitore albescat, & linguam tactu exurere videatur.

Finis Radij Noni.

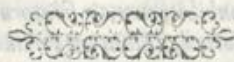
A P O L L I N I S

FRANCISCI ALEXANDRI

VERCELLENSIS

M E D I C I,

Radius Decimus, Vnguenta proponit.

Acopa.

Cereleon
Linimēta.

Amolyn-
ta.

VNGVENTVM oleo proximum, eo diutius ob crassitiem, & lentorem, partibus illitum adhærens: ex Galeno 2. simpl. cap. 27. oleum est in quo odoramenta iniecta sunt: huius etiam generis sunt acopa medicamenta, potissimum ad lasitudines parata, &c. de quibus Galenus 7. de comp. med. per genera, cap. 11. quod postea medicis in vsu fuerit, appellare id genus omnia, modo humidam consistentiam acopis simile habeant, que liquidis ceratis, cuiusmodi & in luxatis, fra&urisque vtimur, est propinqua, quippe talis consistentiæ humidissimum esse, quod à iunioribus medicis cereleon appellatur, deinde illitus acopi, quod nostri linimenta vocant. ex iisdem ferè quibus vulgaria vnguenta, cera excepta, in molliorem ideo, ac paulo liquidiorē cōpagem. post hos liquidiorū ceratū crassiore substantia præditum, mox ceratum, tenerorum, & mollium, vt vocant: postremo amolyn-ta, id est non inquinantia, similia his que proprie epithemata dicuntur, his succedit emplastrorum consistentia, que & ipsa in maioris, minorisque ratione, haud mediocrem obtinent differentiam: quin apud Dioscoridem libro primo, oleum dicitur simpliciter expressum, vel à fructibus, seminibus, stirpibus, resinisue. Vnguentum verò, cui & aromatica, aliæque simplicia admiscuntur. Vnguentum verò cerato affine prohibetur, ex Galeno quarto de tuenda sanitate cap. 8. quam inquit, quodcumque oleum, cui medicamenta alia qualitatem, viresque admiserint, vt betæ albæ radix, cucurbitæ agrestis, &c. in id si vel ceram solam, vel cū ea resinam injicere voles, non solum pulcherrimum, sed etiam quod in loco bene hærebit vnguentum facies, abunde autem omnino erit, si ceræ quartam partem, resinæ duodecimam injeceris, si verò etiam duas resinas injicias, nempe abietinam, & pineam, aut tertiam super has terebinthinam, sic quoque euaporans medicamentum fieri, at 1. de compo. med. secundum loc. cap. 1. laurinum vel oleum, vel vnguentum appellare non vetat Galenus. Hodie autem ex oleis, pulueribus, adipibus, quibusque, etiam gummi, & cera componuntur, ad idoneum concrementū, in quibus obseruant quidem, vt vnciæ uni oleorū, drachmam specierum, & drachmas duas ceræ permisceant: que tamen componentium arbitrio permittenda est. hæ igitur omnes citatæ differentie, non medicamentorum virium, sed consistentiæ formæ sunt indices: nostro enim tempore tam vnguenta, quam emplastra, cataplasmata, atque cerata, secus quàm à vetustioribus parari sæpenumero consuevere.

Vnguentum